

АСИ ІНТЕРНЕТУ І НОВІ ВИКЛИКИ

П'ять історій про цінності, дезінформацію,
мультікультуралізм та турботу про добробут

ISBN 978-83-67621-07-6

Фонд Школа з Класом
вул. Снядецьких 19, 00-654
szkolazklasa.org.pl
fundacja@szkolazklasa.org.pl

Публікація доступна за ліцензією CC BY-SA 4.0

Видання I, Варшава 2023

Видання, створене Фондом «Школа з класом» за матеріалами Інтернет-програми *Аси Інтернету*, що реалізується Фондом «Школа з класом» і Google.

**Asy
Internetu.**

**Fundacja
Szkoła z Klasą**

Оповідання:

Юстина Беднарек
Боґуслав Янішевський
Ева Пшибиш-Ґардиза
Зоф'я Станішевська
Ізабела Мейза
Лукаш Войтасік

Вправи та робочі аркуші для вчителів і вчительок:

Ева Кемпська
Домініка Круліковська
Ізабела Мейза
Міколай Пехенюк
Марцін Заруд

Консультації щодо змісту:

Зузанна Реймер
Наталія Вальтер
Патрик Закшевський

і група юних читачів і читачок:

Ольґа Ґардиза, Надія Немчевська, Зузанна Сумера, Матеуш Венґровський та інші, яким ми дякуємо за внесок у роботу над нашою публікацією.

Мовна редакція: Іда Крук-Журавська

Ілюстрації та верстка: Марта Заблоцька/[życie-na-kreskę](http://zycie-na-kreske.pl)

Координація творчих процесів:

Команда Програми «Аси Інтернету»

ЗМІСТ

Вступ → 4

Слово до вчителів → 5

Слово від Зузанни Реймер → 7

Слово від Наталії Вальтер → 8

Слово від Патрика Закшевського → 9

Команда Асів Інтернету – Слово до молодих читачів і читачок → 10

РОЗУМ → 11

Юстина Беднарек – От вже ці алгоритми → 12

Миколай Пехенюк – Питання для роздумів → 15

– Завдання для роботи у групі → 15

– А як би так зробити щось для себе? → 17

– А як би так зробити щось для інших? → 17

УВАЖНІСТЬ → 18

Боґуслав Янішевський – Пост розбрату → 19

Ізабеля Мейза – Питання для роздумів → 23

– Завдання для роботи у групі → 24

– А як би так зробити щось для інших? → 26

– А як би так зробити щось для себе? → 27

СИЛА → 28

Зоф'я Станішевська – #eloUkraino → 29

Марцін Заруд – Питання для роздумів → 33

– Завдання для роботи у групі → 34

– А як би так зробити щось для інших/себе? → 35

ДОБРОЗИЧЛИВІСТЬ → 37

Ева Пшибиш-Гардиза – Пластир доброти → 38

Домініка Круліковська – Питання для роздумів → 42

– Завдання для роботи у групі → 42

– А як би так зробити щось для інших?/себе? → 44

ВІДВАГА → 45

Лукаш Войтасік – Кора → 46

Ева Кемпська – Питання для роздумів → 51

– Завдання для роботи у групі → 53

– А як би так зробити щось для себе? → 56

Розмальовки → 57

ВСТУП

Перед вами друга частина історій про Асів Інтернету.

Чи пам'ятаєте першу частину і Розсудливого, Уважну, Відважного, Доброзичливого і Сильну? Це команда героїв та героїнь, які взяли участь у Тридумному Турнірі і разом зіткнулися з невіглаством, необізнаністю, дискримінацією та ненавистю в інтернеті. Це були оповідання про пізнання самого і самої себе, а також про те, як відкрито говорити про емоції і почуття. І хоча сюжетно обидві частини не пов'язані між собою, ми наполегливо рекомендуємо вам також зазирнути до першої частини, перед тим або після того, як ви прочитаєте «Аси Інтернету і нові виклики».

Після створення першої публікації багато що змінилося. Ми досі долаємо наслідки пандемії COVID-19, за нашим східним кордоном триває війна, школи почали працювати у складних умовах. Наша публікація спирається на контекст щоденних викликів цієї досить непростой реальності, часто важких і гнітючих. Сподіваємося, що вчинки головних героїв і героїнь допоможуть юним читачам і читачкам знайти свій шлях у новому повсякденні.

Перед Вами п'ять оповідань, що стосуються дезінформації, цифрового благополуччя та культурного різноманіття. Кожне з них доповнено аркушами із заходами, завданнями та графічними матеріалами, які можна використовувати для індивідуальної або групової роботи у класі. Працюючи над ними, ви зможете обдумати найважливіші сюжетні лінії або поміркувати над мотивацією поведінки героїв і героїнь оповідань. Наприкінці кожного аркуша знайдете вправу «Зроби щось для себе» або «Зроби щось для інших», яка спонукає до подальшої діяльності. Усі оповідання проілюструвала Марта Заблоцька (Życie-na-kreskę) – її малюнки допомагають співпереживати героям і героїням наших оповідань і розважають нас під час читання.

СЛОВО ДО ВЧИТЕЛІВ

Учителю/Учителько!

У ваші руки ми віддаємо оповідання, які є відправною точкою для розмови про дезінформацію, цифрове благополуччя та культурне різноманіття. Вони показують, як загальнолюдські цінності: поміркованість, уважність, сила, доброзичливість і відвага – можуть допомогти впоратися з викликами сучасного світу. Кожна історія змальовує ситуацію, яка могла б статися з молоддю, і пропонує можливе вирішення проблеми. Таким чином, це спонукає до роздумів і розмови про те, як поводитись у складних ситуаціях, пов'язаних не тільки з інтернетом, а й зі стосунками в світі офлайн.

Оповідання супроводжуються комплектами завдань, які необхідно виконати з учнями й ученицями. Кожен із них ділиться на три частини:

- ➔ запитання для роздумів, на які кожний читач і кожна читачка спроможні відповісти самостійно, але їх можна використати також як тему для групової дискусії (залежно від оповідання і класу, з яким ви працюєте),
- ➔ завдання для групової роботи – цю частину, залежно від оповідання, можна виконувати як з усім класом, так і в менших групах,
- ➔ третя частина – «А як би так...» – виходить за рамки оповідання, заохочуючи молодь використовувати набуті знання у своєму житті.

«Аси Інтернету і нові виклики» ідеально підходять для роботи з 5-7 класами, хоча після відповідної зміни завдання можна використовувати також і в інших класах. Ці тексти згодяться для виховної години, але також можуть допомогти в реалізації освітнього стандарту з інформатики (розвиток соціальних компетентностей, дотримання законодавства та правил безпеки) і суспільствознавства (соціальна природа людини, національні/етнічні спільноти і батьківщина, участь громадян у громадському житті, засоби масової інформації). Вони також можуть бути корисними на уроках етики та під час позакласних заходів, наприклад, спрямованих на розвиток креативності.

Як працювати з оповіданнями?

Кожне оповідання – це окремий сюжет, тому немає необхідності обговорювати їх у строгій послідовності. Варто мати публікацію під рукою та використовувати її, коли це необхідно – наприклад, якщо у класі виникає складна ситуація через

дезінформацію, цифрове благополуччя або культурне різноманіття. Можна також ставитися до цих текстів як до профілактичних заходів та обговорити всі оповідання з учнями й ученицями, присвячуючи кожному 1-2 уроки.

У рамках підготовки до уроку прочитайте оповідання і план завдань. Подумайте, які вправи ви хочете використати – можна обрати всі або тільки деякі. Якщо вважаєте, що запропоновані запитання або завдання неприйнятні для ваших учнів і учениць, змініть їх. Також подумайте, чи хочете, щоб учні та учениці працювали індивідуально, в групах або всім класом. Деякі завдання вимагають підготовки реквізиту – наприклад, самоклеючих аркушів (стікерів) або шаблонів для малювання. Поміркуйте, чи є у вас простір, щоб допомогти учням підготувати соціальну кампанію на задану тему (цьому присвячена третя частина сценаріїв). Також варто спробувати передбачити проблеми, які можуть виникнути у вашому класі під час роботи над даним оповіданням: може, учні та учениці не захочуть брати участь у відкритій дискусії або, навпаки, будуть занадто активними й галасуватимуть? Обміркуйте, як можна організувати їхню роботу, щоб уникнути виникнення таких проблем.

Намагайтеся бути гнучкими під час уроку – може виявитися, що учні особисто зіткнулися з проблемою, описаною в оповіданні, і їхня реакція буде емоційною. Можливо, доведеться швидко діяти і змінити план уроку? Важливо створити атмосферу, сприятливу для відкритої розмови, тому не оцінюйте молодь за їхніми висловлюваннями і не критикуйте їхніх думок – дорослі нечасто звертають увагу на проблеми, порушені в публікації, тому учні й учениці мають відчувати, що ви справді хочете їх вислухати.

Ми віримо, що використання оповідань із «Асів Інтернету та нових викликів» дозволить учителю налагодити тісніші взаємини з класом, а також допоможе вам усім переконатися, що цінності не обмежуються тим, що відбувається офлайн; натомість вони універсальні та допомагають знайти своє місце в світі, зокрема в інтернеті, особливо тоді, коли ми стикаємося з проблемами.

Бажаємо вам плідних дискусій, поглиблення знань про те, як боротися з дезінформацією, досягти цифрового благополуччя та уміти користуватися перевагами культурного різноманіття.

СЛОВО ВІД ЗУЗАННИ РЕЙМЕР, **експертки з культурного різноманіття**

Життя в полікультурному суспільстві. Чи достатньо сьогодні відчувати, що ми живемо в комфортному оточенні? Ні, цього замало, бо цього культурного різноманіття у певному розумінні не можна уникнути, коли люди різних культур з якихось причин починають жити поруч. Коли вони ходять одними сходами, купують товари в одному місцевому магазині або навчаються в одній школі. Однак, якщо ми додаємо до культурного різноманіття доброту й увагу до інших людей, починає відбуватися магія. Настає справжня, глибока зустріч людини з людиною. Культурні відмінності перестають бути перешкодою для комунікації та стають чинником, який збагачує, розширює горизонти.

У наш час термін «культурного різноманіття» також набуває в Польщі іншого, нового виміру. Він уже не розглядається тільки на рівні міжособистісних стосунків. Дедалі більше людей стикаються з культурним різноманіттям на особистому рівні. Це люди, які часто від народження – як Юля, героїня одного з оповідань, – занурені у дві, а то й більше культур. Це часто вимагає узгодження в собі різних точок зору, поєднання того, що іноді важко поєднати. Наприклад, того, що можна бути поляком/полькою, але також відчувати свою приналежність до української, іспанської чи російської культури. А для того, щоб поєднати в собі неочевидні речі і добре при цьому почуватися, потрібна ще й доброзичливість. Цього разу до самого/самої себе. Як це може виглядати на практиці? Прочитайте оповідання «Крихта доброти».

СЛОВО ВІД НАТАЛІЇ ВАЛЬТЕР,

експертки з питань цифрового благополуччя

У популярних ЗМІ ми постійно чуємо/читаємо, що діти та молодь проводять занадто багато часу перед екранами комп'ютерів та смартфонів. Педагоги і батьки набагато частіше зосереджуються на підрахунку кількості екранних годин і рідше – на їхній якості. І все ж таки сьогодні ми вже не уявляємо свого існування без цифрових медіа: незалежно від того, чи подорожуємо в різні куточки світу, чи ходимо по горах і бездоріжжю, чи займаємося спортом, роботою або навчанням – смартфон є нашою підтримкою: він допомагає нам відчувати себе в безпеці й готуватися до нових викликів. Важко відокремити офлайн-життя від життя онлайн – майже постійно, більшою чи меншою мірою, ми перебуваємо в мережі. Однак іноді ми відчуваємо, що проводимо онлайн занадто багато часу – що у нас страждають інші види діяльності, здоров'я, сон, інтереси чи соціальні контакти.

Пошук здорового балансу, тобто безпечного та щасливого балансу між функціонуванням онлайн та офлайн, є суттю цифрового благополуччя. Оскільки розділити ці сфери практично неможливо (адже ми перебуваємо тут і зараз, як із засобами масової інформації, так і без них), важливо зосередитися на використанні технологій таким чином, щоб ми могли займатися своїми захопленнями, а також злагоджено та гідно жити з іншими людьми: адже людина – це, як писав Аронсон, істота соціальна. Піклуючись про цифрове благополуччя себе та своїх дітей, ми також дбаємо про інші види благополуччя: емоційне, фізичне, соціальне та пізнавальне.

Наші оповідання та вправи зосереджені на позитивному використанні екранних медіа у розвитку в учнів конкретних соціально-емоційних цінностей: сміливості та сили. Вони розповідають історії молодих людей, які, використовуючи потенціал цифрових медіа, розв'язують реальні, повсякденні проблеми, зокрема: розуміння того, що варто бути сміливим у групі однолітків онлайн та офлайн (і варто піклуватися про інших), а також відкриття того, що сила народжується з індивідуальних талантів у групі.

СЛОВО ВІД ПАТРИКА ЗАКШЕВСЬКОГО, **експерта з дезінформації та фейкових новин**

Про дезінформацію можна говорити тоді, коли маємо справу з хибною інформацією, яка створюється та передається навмисно, наприклад, щоб комусь зашкодити. Ми натрапляємо на неї, коли шукаємо щось в інтернеті або використовуємо соціальні мережі. За короткий час отримуємо величезну кількість даних, які неможливо повністю проаналізувати, не кажучи вже про перевірку. На допомогу приходять дві цінності-навички.

Перша з них – це мудрість, яка особливо сильно резонує в історії «От вже ці алгоритми». Вона дозволяє правильно послуговуватись онлайн-інструментами, використовуючи їхні безсумнівні переваги й уникаючи наставлених онлайн пасток, таких як персоналізація контенту або механізм рекомендацій. Рациональне мислення, яке можемо розвивати за допомогою робочого аркуша, доданого до історії, також сприяє роздумам над цифровими слідами, які ми залишаємо в інтернеті щодня, як це з'ясували героїні оповідання, шукаючи подарунок подрузі на день народження.

Друга цінність – пильність, яка в наші дні повинна стати рисою характеру не тільки детектива з люлькою в зубах. Завдяки їй ми можемо успішно відокремлювати факти від оцінок, як Мая з оповідання «Пост розбрату», а також помічати ті елементи вебсайтів або дописів у соціальних мережах, які свідчать про їхню облудність. А внутрішня уважність дозволяє відслідковувати та називати власні емоції, у тому числі ті, що підживлюються дезінформацією.

Познайомтеся вже зараз із історіями своїх однолітків та одноліток – Асів Інтернету!

СЛОВО ДО МОЛОДИХ ЧИТАЧІВ І ЧИТАЧОК

Привіт!

Напевно, ти часто чуєш, що забагато користуєшся інтернетом. Погоджуєшся з цим? Ми вважаємо, що інтернет існує для того, щоб ним користуватися. Однак важливо робити це вміло. Саме тому в програмі «Аси Інтернету» ми показуємо, як не загубитись у світі – онлайн і офлайн, адже все це – єдиний світ.

За останні роки всі ми пережили нові виклики: соціальна ізоляція під час пандемії, дистанційне навчання, емоції, пов'язані з війною в Україні та змінами у роботі шкіл після зарахування в класи учнів з України. Ми боремося з дезінформацією, навчаємося дбати про цифрове благополуччя і функціонувати в багатокультурному середовищі. Це був і є важкий, виснажливий час, а наслідки пережитих криз залишаться з нами надовго. Ми переконані, що ти зробив/зробила і робиш усе можливе, щоб навчитися діяти в новій реальності у злагоді з собою і з уважністю до інших.

Ми підготували для тебе п'ять оповідань, котрі показують, як твої однолітки реагують на такі виклики, проявляючи важливі для нас цінності: розум, уважність, силу, доброзичливість і відвагу. Сподіваємося, що ці тексти стануть для тебе нагодою поміркувати над тим, як можна поводитись у складних ситуаціях. Ти теж можеш бути Асом Інтернету. Ми вболіватимемо за тебе!

Бажаємо корисного читання!

Команда Асів Інтернету

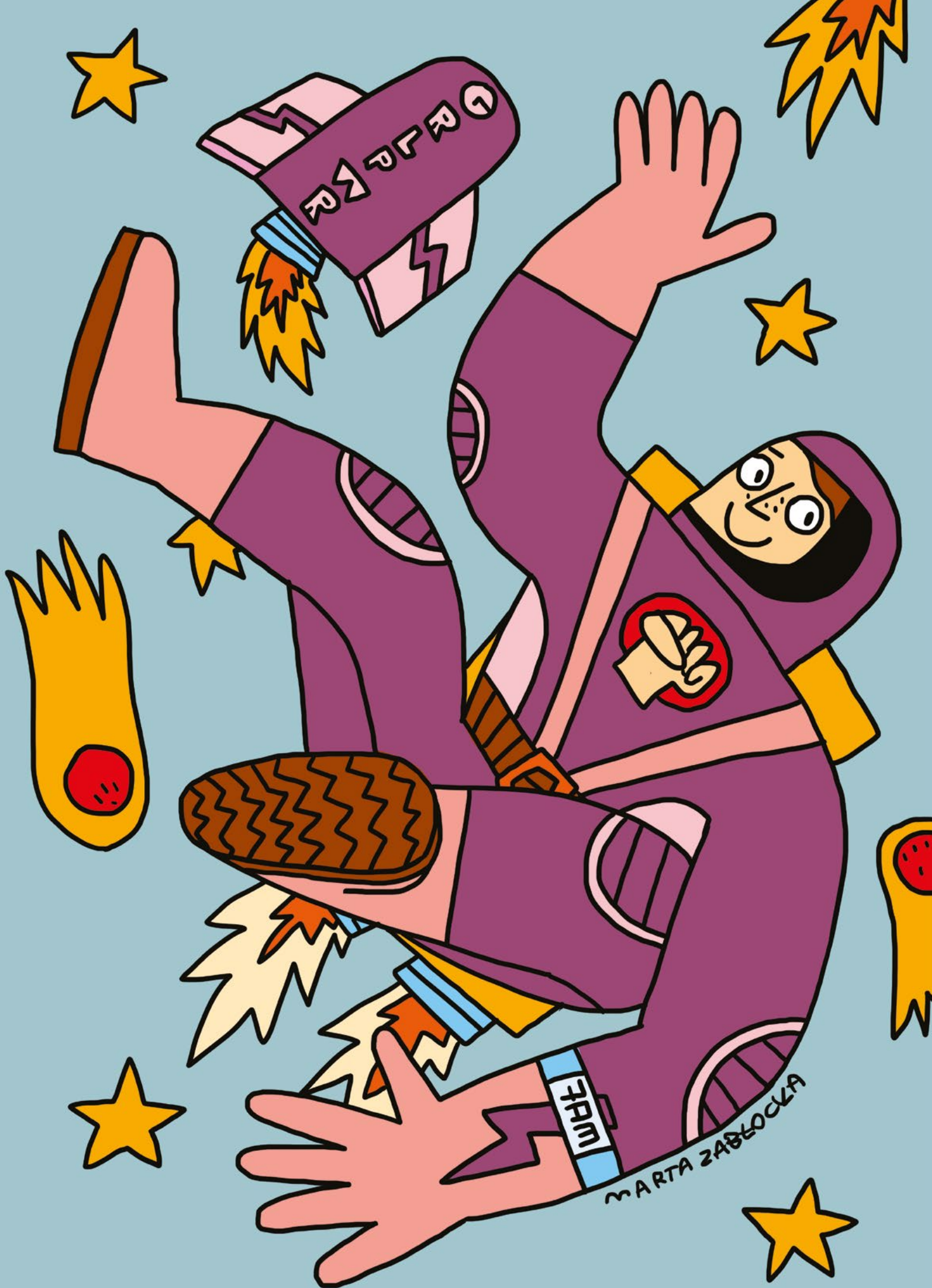
ПОРАДИ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ ПІД ЧАС РОБОТИ З ДІТЬМИ З ДОСВІДОМ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

- **Дбайте про свій емоційний і психологічний стан.** Емоційний і психологічний стан дорослої особи, яка проводить заняття в класі, де можуть порушуватися теми, пов'язані з досвідом війни, надзвичайно важливий. Це ви, вчителі та вихователі, даєте учням відчуття стабільності та безпеки у класі.
- **Ваше завдання – створення безпечного простору,** в якому кожна дитина – незалежно від походження та досвіду – буде сприйматись через власну цінність та гідність особи й одночасно матиме можливість висловити свої думки.
- Часто діти-біженці, вимушено переміщені за кордон, **мають мовний бар'єр**, що може спричинити формування низької самооцінки. Навчальний клас для них має стати простором довіри та відновити віру в себе. Подбайте, щоб усі активності під час заняття були зрозумілими для дитини. Можливо, часом вона не розумітиме певних слів (або навчання відрізнятиметься від навчання в Україні). Уточніть, перепитайте учня/ученицю, чи все для нього/неї зрозуміло, чи не виникає якихось запитань.
- Важливо, щоб під час занять навчальна атмосфера створювала відчуття **безпеки**. Важливо також, щоб все, що відбувається під час занять, не було сюрпризом та не викликало несподіваного стресу у дитини (на початку занять варто розповісти, що сьогодні будемо робити).
- **Познайомтесь з учнями.** Якщо співпраця з класом довготермінова, насамперед познайомтесь з учнями-іноземцями (в даному випадку з учнями-біженцями з України), дізнайтесь про їхню родину, особливості культури, а також їхній можливий досвід війни. Навіть якщо це одноразове заняття, на початку активності приділіть час, аби краще пізнати учнів, й одночасно дізнайтесь від інших учителів, чи в цьому класі є діти, які безпосередньо пережили війну, щоб бути уважними до тем, які порушуватимете на уроці.
- Дізнайтесь, **з якої частини України приїхала дитина, чи втратила під час війни когось з близьких, рідних**, чи був її дід зруйнований, хто з її рідних залишився в Україні (батько, дідусі, бабусі, брати чи сестри, чи хтось воює в лавах ЗСУ). Читаючи оповідання «#eloUkraino», «Пластир доброти», діти біженці можуть ідентифікувати себе з героями цих оповідань. Можуть пригадати, що сумують за домом, родиною, друзями, школою. Це може викликати непрості емоції, пов'язані з втечею з країни.
- **Спостерігайте за поведінкою дитини** після читання тексту. Якщо дитина є неактивною, мовчить, це зовсім не означає, що прочитане її не схвилювало. Якщо дитина має мовний бар'єр, подбайте, щоб на заняттях у неї були також інші форми та можливості висловити власну думку (можливість прокоментувати письмово чи намалювати щось).

- ➔ Якщо в класі є діти, які вимушено покинули Україну через війну, після прочитання оповідання «#eloUkraino» можете їх запитати, **чи хочуть вони поділитись своїм досвідом перебування в Польщі**. Що було для них найважчим викликом? (Ця розмова можлива лише тоді, коли атмосфера в класі є доброзичливою та забезпечує підтримку).
- ➔ Коли дитина висловлюється, **слухайте активно, підтримуйте**, коментуйте те, про що говорить дитина – це дуже важливо. Намагайтесь не давати порад чи оцінювати поведінку (вчинки). Дайте учням та ученицями можливість спілкуватися один з одним.
- ➔ Якщо є діти, які пережили втрату (рідних, дому тощо) **зважайте на коментарі на зразок**: «все буде добре», «час лікує рани», «все має свої добрі сторони», «це для тебе добра можливість, що ти зараз тут». Такі коментарі можуть ранити. Важливо, щоб дитина почула: «Те, що ти пережив/пережила – це велика трагедія», «Мені прикро, що ти мусив/мусила через усе це пройти», «Захоплююсь твоєю відвагою, ти просто молодець».
- ➔ **Уникайте надмірного співчуття** та ставлення до дитини, яка пережила війну та втечу з дому, як до жертви. Не підтримуйте таку поведінку та ставлення інших дітей. Натомість виявляйте повагу та зацікавлення іншою культурою, регіональними особливостями.
- ➔ Маєте також бути готові до **можливих агресивних реакцій** та ситуацій (з боку вимушено переселених дітей, а також інших дітей в класі, які не мали такого досвіду). Прикладом може бути можлива реакція на мовне питання (чому один із героїв оповідання «#eloUkraino» коментує щось російською, якщо він українець; або в оповіданні «Пластир доброти» на сприйняття осіб російського походження). Не варто занурюватись в політичні теми. Якщо агресивна реакція стосується історичних тем чи тем ксенофобії, варто поговорити з дитиною окремо після занять (можливо, також варто поговорити з батьками). Можна також запросити історика та провести урок/лекцію на теми багатокультурності в близькому оточенні, про польсько-українські відносини, толерантність тощо.
- ➔ Дитина буде ефективно інтегруватись та навчатись, коли відчуватиме з боку однокласників **симпатію, підтримку та сприйняття**.

Сподіваємось, що ці поради допоможуть вам якнайкраще працювати із запропонованими нами матеріалами. Неможливо передбачити всі ситуації та емоції, які будуть виникати на заняттях під час обговорення тем, дотичних до багатокультурності. Однак віримо, що подані вище рекомендації допоможуть вам підготуватись, тож буде простіше реагувати на них під час проведення занять.

Поради підготувала Олена Добош, експертка з розвитку та навчання дорослих, Learning & Development Excellence Lead в SoftServe (Львів, Україна).

ОТ ВЖЕ ЦІ АЛГОРИТМИ**Юстина Беднарек**

- А ви, дівчата, що – знов увіткнулися носами в комп'ютер? – мама зайшла в кімнату з тарілкою, повною винограду і нарізаних яблук. Я скривилася. Завжди вона ставитиметься до мене, як до немовляти, яке треба годувати.
- Мамо-о... – почала я, але Поля підстрибнула зі свого стільця і вхопила фрукти.
- Ням! Дякуємо!
- Що ви дивитеся? – мама нахилилася над монітором, а потім засміялася.
- Білизна для схуднення? Ви, дівчата, геть збожеволіли?
- Це не для нас, – буркнула я, – це для Анжеліки. Шукаємо їй подарунок на день народження.
- І, вибачте, ви хочете купити їй труси? Це що, такий жарт?
- О, воно само відкрилося. Ми хочемо купити їй не труси, а те, що її потішить. Загалом, я зовсім не певна, чи їй би не сподобалися труси в обтяжку.
- Вона весь час каже, що ненавидить свій живіт... – підтримала мене Поля.
- І що їй треба худнути...
- І що вона запишеться у спортзал...
- А так одразу був би плаский живіт, – усміхнулась я, сподіваючись, що мама нарешті відчепиться.
- Але вона, мабуть, не збиралася.
- Триста злотих?! – зойкнула вона. – Вони мають бути зі щирого золота. Що це взагалі за ціна? І де ви стільки візьмете?
- Усі запрошені на домашню вечірку склалися та... – почала Поля. Але мама вже не слухала.
- Це якийсь абсурд! Уявіть, що ви прийшли на день народження однокласниці та вручаєте їй труси в обтяжку. Спробуйте уявити, що вона відчуватиме.
- Звісно, що ми думаємо, начебто вона товста, – сказала я, поміркувавши хвилину.
- Але це неправда, – швидко додала Поля. – Я товстіша!
- Неправда, це я товстіша! – швидко втруtilась я.
- Мама несхвально похитала головою.
- Подумайте, може, чому взагалі вам спало на думку...
- Я думаю, що вискочила якась реклама у Фейсбуці.
- На вашому місці я б подивилася історію сторінок, на яких ви бували останнім часом. Там ви точно знайдете відповідь, чому вам спало на думку купити подрузі на день народження пару трусів...

Цілком зрозуміло. Людині здається, що вона сама придумала геніальну ідею, а це всього лише алгоритм. Підказувач нуль-один. Ти читаєш про Кабо-Верде в інтернеті – і за мить у тебе перед носом з'являється реклама авіакомпанії: «Втілюйте свої мрії в реальність! Летіть на Кабо-Верде!» Начебто комп'ютер читає твої думки. Ми з Полею, звісно, нікуди не полетимо, але, може, якби я була матір'ю Анжеліки, яка постійно ганяє по всій земній кулі... Хтозна, може, я б спокусилася. А з авіаквитками – це дрібниці. Гірше, якщо почнеш заходити на якісь кріпові сайти...

– Але це дурний алгоритм, – сказала мама, стоячи в дверях. – Я набрала назву батончика з білою начинкою, вкритого шоколадом, і знаєте, що він мені підкинув? Низку даних про Чумацький Шлях. Це космос – просто космос!

У цей момент Поля підстрибнула в своєму стільці.

– Я знаю! – вигукнула вона. – Я вже знаю, що ми купимо Анжеліці на її день народження! Успіх гарантований!

– Що? – хором запитали ми з мамою.

– Ваучер в аеродинамічний тунель!

– Це що? – мама, мабуть, не розуміла.

– Таке приміщення, в якому немає гравітації землі! Летиш, як у космосі! Адже Анжеліка просто схибнута на космосі!

– Супер! Я теж хотіла б опинитися в такому тунелі! – мама зраділа, а я схвально кивнула головою.

– Чудова ідея!

– От тобі й алгоритми! – усміхнулася Поля, постукуючи пальцем по голові.

– Гаразд, я зараз прогляну профіль з польотами в аеротрубі. Мамо... знову цей Страйк за Землю... – скривилася я, дивлячись на екран телефону.

– Страйк за Землю? Не кажи. Я хотіла б, зрештою, поїхати, але не знаю куди і коли. Я дуже підтримую дії на користь планети. Але у мене нічого не з'являється, – пожвавилася Поля. – І розумієш, я абсолютно згодна з цими постулатами і ціную роботу активістів, але такі демонстрації – це трохи не мій формат. А Інстаграм вже еенний раз показує мені цей страйк.

– То за яким алгоритмом тобі висвітилася реклама страйку, а мені – ні?

– Хм, – я на мить замислилася.

– Може, все ж твоя підсвідомість каже, що тобі варто там бути, але ти про це ще не знаєш? – пожартувала мама.

– Почекай! Думаю, я згадала! Нещодавно я брала участь в опитуванні GreenWpis щодо активізації зусиль із захисту вовків.

– Цей алгоритм не такий дурний, – втрутилася Поля. – Я не певна, але... мені здається, що я також «лайкнула» фото Ґенека, який хвалився в Інсті тим, що поїхав

на молодіжний обмін до Естонії, де брав участь у майстер-класах з виготовлення екосумок. Здається, я навіть написала йому позитивний коментар.

– То що, думаєш, алгоритм пов'язав екоподарунки з демонстрацією на захист клімату?

– Я не знаю, але він міг це якось пов'язати.

– Це дуже ймовірно. Для алгоритму важливо не тільки те, що ми шукаємо, а й те, як ми це робимо, – додала мама. – Знаєте, наші реакції, коментарі, час, витрачений на конкретний контент – все це визначає те, що він подеколи нам підкидає. Важлива наша чутливість до певного змісту.

– Гаразд, алгоритми алгоритмами, але подарунок на день народження Анжеліки сам себе не обере, – сказала Поля, накинувшись на скибку яблука.

– Тоді до роботи! Дійте, дівчата. Я йду в крамницю. Захотілося космічного батончика,

– усміхнулася мама і зачинила за собою двері.

Міколай Пехенюк

ПИТАННЯ ДЛЯ РОЗДУМІВ

1. Чи колись ти потрапляв/потрапляла в ситуацію, схожу на змальовану в оповіданні, коли алгоритм «показував» тобі якийсь несподіваний контент? Згадаймо таку ситуацію. Як ти тоді відреагував/відреагувала? Спробуй пояснити, чому ти натрапив/натрапила на цей контент.
2. Як ти оцінюєш роботу алгоритмів у соціальних мережах (позитивно чи радше негативно)? Чому?
3. Як ти поясниш фразу: «Розум допомагає впоратися з алгоритмами»?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ РОБОТИ У ГРУПІ**1. Карта цифрового сліду**

Індивідуально складіть карту свого цифрового сліду (або цифрової тіні), тобто якими даними я годую алгоритми, які дані залишаю в інтернеті:

- мої дані (ім'я, прізвище, номер телефону, адреса електронної пошти, ідентифікаційний номер тощо);
- мої інтереси (підписки на канали YouTube, групи в соціальних мережах);
- мої думки (на теми політики, клімату тощо);
- те, що мені подобається (їсти, читати, дивитися тощо).

Потім розділіться на команди по 4-5 чоловік. Нехай кожний з вашої команди передасть свою карту товаришеві/товаришці, щоб інші могли додати свої спостереження про власника/власниці карти. На завершення, коли карти повернуться до авторів, поговоріть про те, що вас здивувало в цій вправі, що було для вас важким тощо.

- Поговоріть у групах про те, як дії інших користувачів мережі впливають на наш імідж і поведінку в інтернеті. Як ви думаєте, чи впливає те, як до нас ставляться інші користувачі/користувачки, на наш імідж в інтернеті?
- Обговоріть з учнями й ученицями, чому інформація, яку ми бачимо, може не відображати всю правду. Що може статися, якщо хтось сформує негативну думку про вас на основі змісту, який він знайде у Мережі?

Важливо дати учням зрозуміти, що алгоритми працюють по-різному для різних інструментів. Принцип роботи пошукових систем, таких як Google, відрізняється від принципів роботи соціальних мереж, таких як TikTok.

Корисні посилання:

Цифровий слід – інформація про активність конкретних людей у мережі, яка зберігається на серверах інтернет-провайдерів і власників вебсайтів. Він складається, зокрема, зі світлин, інформації про придбані продукти, нікнеймів, записів у блогах, а також даних, які мимоволі залишаємо в інтернеті, – це, наприклад, IP-адреса або інформація про операційну систему, якою користуємося.

2. Подарунок другу/подрузі

Нехай кожен обере довільно однокласника/однокласницю (просто напишіть імена всіх присутніх на картках і нехай кожен витягне по одній картці). Якщо хтось витягне себе, нехай обире іншу картку. Не показуйте нікому, хто вам випав! Коли всі вже витягнуть ім'я однокласника чи однокласниці, поміркуйте: який подарунок на день народження буде найкращим для цієї людини? Звідки ви це знаєте? Після узгодження з учителем/учителькою можете використовувати телефони/планшети і шукати інформацію про обрану людину. Коли всі будуть готові, називаєте по черзі назви подарунків, які ви пропонуєте (без імені обраної людини), а решта класу спробує вгадати, для кого подарунок. Тільки після кількох спроб відгадати скажіть, про кого ви думали, пропонуючи подарунок. Чи вдало ви дібрали подарунки для обраних учнів?

А ЯК БИ ТАК ЗРОБИТИ ЩОСЬ ДЛЯ СЕБЕ?

Складіть список правил, що ви повинні і чого не маєте робити, щоб контролювати свій цифровий слід. Повісьте цей список на видному місці та деколи звертайтеся до нього. Може, за декілька тижнів ви вирішите, що вам потрібно змінити ці поради, оскільки вони не зовсім працюють?

А ЯК БИ ТАК ЗРОБИТИ ЩОСЬ ДЛЯ ІНШИХ?

1. Запишіть відео, у якому повідомите іншим про те, як можна вплинути на свій цифровий слід. Спробуйте зробити своє відео цікавим, щоб його захотіли подивитись однолітки. Ви можете записати себе (продумайте, що показувати в кадрі: чи не видно безладу в кімнаті на задньому плані?) або підготувати відео, наприклад, у Canva. Можливо, ваш учитель захоче розмістити відео на сайті школи? У цій вправі ви також можете використовувати інші форми, зокрема: колаж, плакат, комікс або оповідання.
2. Як ми можемо впливати на свій цифровий слід? Створіть разом кілька правил, які, наприклад, розмістіть у своїй кімнаті. Перевірте, які програми встановлено на вашому телефоні. Спитайте своїх друзів чи родичів. Чи є однакові у вас і в них? Оберіть один додаток і перевірте в налаштуваннях, до чого він має доступ. Подумайте над цим і поговоріть про те, як ці налаштування впливають на ваш цифровий слід.

SBU
ZGŁOŚ SIĘ!

BUBUŚ

REPROBUS
KS
THE ONE HUNDRED NIGHTS OF HERO

MARTA ZABŁOCKA

ПОСТ РОЗБРАТУ**Боґуслав Янішевський**

– Чому ти такий сумний? – спитала Майка Анді, ще крізь сон. – Адже тест із хімії тільки в середу?

Вже майже восьма ранку. Повільно, рухаючись східцями зі швидкістю равлика, учні починають спускатися до місця призначення. Вони зупиняються десь у коридорі і так стоять – кожний окремо або невеликими групами. Вони зазвичай дивляться вдалину ледь розплющеними очима. Зрідка розмовляють. Іноді щось бурчать або зітхають. А іноді рухаються, продовжуючи стояти на місці, – неначе водорості від м'якого дотику морської течії. Вони чекають на те, що лякає і водночас неминуче наближається. На звук першого шкільного дзвоника.

– Анді не засмучений, а назубрений, – кинув Бубусь, напрочуд жвавий, як на цей час доби. – Міра сьогодні опублікувала пост у групі. Хіба ти не бачила?

– Ні, – відповіла Майка.

– Ну, то поглянь! – Анді швидким рухом підсунув смартфон дівчині під очі.

Читання двох дивних речень зайняло у Майки менше хвилини.

– Ну, непогано. Один раз я пропустила школу – й одразу скандал, – прокоментувала вона. – А я гадала, що ви з Мірою дружите.

– Я теж так думав, але це був художній вимисел, – Майка не могла згадати, коли востаннє бачила однокласника таким знервованим. – Як би там не було, я вже сказав їй, що про це думаю.

– А що вона каже? Ти спитав її про допис?

– Вона вдала з себе невинне ягнятко. Зробила великі очі, наче нічого не сталося, і пішла до тубзика ревіти. Думаю, вона досі там сидить. Так їй і треба, – стиснув губи Анді.

– Ей, те, що вона написала у групі, ніби ти закоханий у Ґоську, це ж не образа, – свідомо втрутився Бубусь.

– Але це неправда! Я і Ґоха? – Анді мало не вистрибнув зі штанів. – Ви собі це уявляєте? Вона мене дратує, та й взагалі. Хіба це когось колише!

– Ну, добре. Може, на початку зосередимось на фактах... – приєдналася до суті справи Майка, хоча також усвідомлювала, що це не найкращий час для роздумів. Зазвичай нейрони в неї починають сходитися близько десятої години. Але це була ненормальна ситуація.

– Ну, я ж саме і зосереджуюся, – мовив Анді, іще більше роздратований. – Міра зробила допис у групі під назвою – увага, цитую: «Гей, народ. Не знаю, чи ви вже знаєте, але Ґоська й Анді – пара закоханих».

– Та ну, Міра таке зробила... а Земля пласка, а хімічка – рептилоїд, – прокоментувала

Майка. «Ну, останнє якраз можливо», – додала вона подумки.

Хімічку дехто називав також Петардою. А все тому, що вона любила різні небезпечні для життя і здоров'я експерименти. На її уроках щось постійно булькотіло, шкварчало чи вибухало. Або кислота реагувала з основою. Колись був навіть такий випадок, що весь другий поверх довелося евакуювати на дві години. Узагалі добра забава і нівроку патент на ранкове пробудження.

– О, ти про що? Подивися ще раз! Це голі факти. – Анді підсунув екран перед дівоче обличчя так близько, що зображення розпалося на пікселі.

– Бачу, але все одно щось тут не в'яжеться. – Майка м'яким рухом руки відсунула пристрій. – І тому мені треба відділити факти від припущень.

Майка славилась у класі тим, що завжди все перевіряла по сто разів. Коли інші вже були в чомусь впевнені та бігли рятувати світ або робити драму космічного масштабу, вона спокійно питала, звідки вони це знають, чи все правда і від кого ці дані. Вона була нестерпно прискіпливою в цьому, але й дуже пильною. І завдяки цьому не раз рятувала чужу шкуру – від сорому та цілковитої ганьби. Однак цього разу було трохи запізно, адже драма вже почалася.

– Я бачу тут два факти, як ти кажеш – голих. Перший факт полягає в тому, що у нас є цей допис. Другий факт полягає в тому, що допис розміщено з профілю Міри.

– Достовірний факт! – радісно додав Бубусь. Майка пильно подивилася на Бубуся. В її погляді було якесь занепокоєння, а також трохи презирства.

– Є ще один факт. Міра – нікчема! – вигукнув Анді, в якого вже нерви не витримували.

– Ей, ей... думай, що говориш. Це якраз судження. А ще, чорт забирай, образливе й огидне. Я не погоджуюся на такі тексти щодо іншої людини! Тому облиш це. Знаєш, Анді, я навіть деякий час думала, що тобі подобалася Міра.

– Це вже в минулому, – пирхнув хлопець. – Вона приїхала з України і думає, що може робити все, що захоче. Кривдити невинних людей.

– Здається, вона не просто приїхала, їй довелося тікати. Пам'ятаєш? – долучився Бубусь.

– Гаразд, бо за п'ять хвилин – урок, – Майці почав уриватися терпець. – Тож, швидко скажу вам, що я думаю. Міра вже три місяці перебуває в Польщі й досі погано говорить польською, не кажучи вже про те, щоб писати. Це по-перше. По-друге – нащо їй взагалі таке писати? І наостанок – слова: «Гей, народ» – це зовсім не її стиль.

– Може, цей пост написав хтось інший? Хтось, хто зламав телефон Міри або просто знав пароль доступу! – схвилювано додав Бубусь.

– Мабуть, правильно ти, Бубусю, мислиш, – зауважила Майка, вдячно дивлячись на дружбану. – Я б трохи зосередилася на твоїй гіпотезі. – Дівчинка приклала вказівний палець до носа і насупилася. – Хм, хто останнім часом допомагав Мірі

увійти в щоденник? Хто додав Міру до групи? Хто постійно повторює «Гей, народ»? І, нарешті, хто робить такі жахливі орфографічні помилки? – Майка знову глянула на допис і скривилася, ніби їй було страшенно боляче навіть просто дивитися на це.

Анді роззявив рота, але не для того, щоб щось сказати, а з подиву. Слухаючи Майку, він іще більше почервонів на виду. Потім позеленів. А потім знову почервонів. Коли Майка скінчила, хлопець на мить замовк, а потім видихнув:

– Я їй макітру відірву. Піду до Ѓоськи й макітру їй відірву.

– Анді, спокійно, це тільки припущення, – заспокоїла Майка. – Звісно, це якось там спирається на факти, але все одно – це тільки припущення. Тому спершу поговори з Ѓоською і дізнайся що та як, а вже потім вирішуй.

– Тут нема над чим сушити голову. Тепер я розумію, чому Ѓоська так підлабузнювалася до Міри. І ці спільні селфі. Ха-ха-ха. Хі-хі-хі, – Анді почав підстрибувати і кривити рота, намагаючись наслідувати свою приятельку з класу. Хоча, певно, уже колишню приятельку. – А потім це, – постукав він пальцем по смартфоні. – Слів нема: але ж брехуха!

– Ей, чуваче, повільніше на поворотах, – не стримався Бубусь. – Чого ти завівся?

– Бубусь має рацію, – додала Майка. – Забагато в тебе емоцій, а раціонального мислення – недостатньо. Анді, навчися, нарешті, розрізняти факти й оцінки.

– Такий я вже є. І що ти зі мною зробиш? – буркнув Анді, досі розлючений.

– Ти щось прочитаєш і одразу вибухаєш. А тут потрібен аналіз. Іди, брате, до Ѓоськи і натисни на неї. Може, зізнається. А потім відривай усе, що хочеш, або ні. Але спочатку вибачся перед Мірою.

Анді більше нічого не сказав. Він якусь мить дивився на своїх друзів, але окремо на кожного. Спочатку на Майку, потім на Бубуса. Потім знову на Майку. Опісля поклав телефон у кишеню, розвернувся і зажурено поплентався до жіночої вбиральні. По дорозі він щось іще буркнув собі під носа. Це могло звучати як «дякую» або щось таке.

– Знаєш, Майко, я ще не зовсім в'їхав... – мовив Бубусь, спостерігаючи, як Анді йде.

– Чому Ѓоська зробила весь цей допис?

– Це просто, – відповіла дівчина. – Анді подобається Міра. Це ж ясно. А Ѓосьці подобається Анді. Тож увімкнулися ревності і дівчина вирішила трохи погратись у небезпечну гру. Ось і вся історія. Чого ти не розумієш? – звернулася вона до хлопця, а потім додала: – Принаймні, я так вважаю. Це всього лише гіпотеза, яку треба перевірити.

– Цікаво, а хто подобається Мірі? – зацікавився Бубусь.

– Думаю, до кінця тижня все з'ясується. Я не хочу знати, що станеться в групі. Зараз восьма година, і люди взагалі-то ще сплять. Але на уроці вони увімкнуть

свої телефони і потім...

Пролунав дзвінок і водночас відчинилися двері в хімічну лабораторію. Учні почали поволі просочуватися у простір класу.

– Тоді вибухнуть пекельні пристрасті, – закінчив Бубусь, явно задоволений.

– Навіть якщо не в реалі, то неодмінно в інтернеті. І скажу тобі: я навіть починаю їй співчувати. Бо ж якщо Анді подобається Міра, це означає, що у Їоськи розбите серце.

– А ти, Бубусю, завжди такий чуйний, – зауважила Майка.

– А ти хіба ні? – усміхнувся Бубусь.

– Чесно? Мене це не дуже хвилює. Мене більше цікавлять факти і менше – сентименти. Ну, ходімо вже. Мені цікаво, що сьогодні вичудить Петарда.

Ізабеля Мейза

ПИТАННЯ ДЛЯ РОЗДУМІВ

1. Чому в повсякденному житті важливо розрізняти оцінки й факти? Чи можете ви згадати ситуації, коли плутання одного з іншим може мати для нас наслідки?
2. Відокремлення фактів від оцінок – перший крок, щоб розпізнати фейкові новини. Коли ви читаете статтю або дивитеся відео, у правдивості якого сумніваєтеся, варто спитати себе: «Цей матеріал висвітлює факти чи думки?». Правдивою чи неправдивою ми можемо визнати лише інформацію про факти (а потім зайнятися їх перевіркою). Оцінки не підлягають такій характеристиці – з ними можна лише не погодитися. Напевно, ви нещодавно читали інформацію про війну в Україні або дивилися матеріали, пов'язані з нею. Чи пам'ятаєте ви статтю/відео, у правдивості яких сумнівалися? Які їхні елементи викликали у вас сумніви? Які наслідки може мати поширення фейкових новин у контексті війни в Україні та прибуття біженців до Польщі? Ви можете поговорити про це у класі та разом написати, на що звертати увагу, читаючи новини в інтернеті.
3. Подумайте про час, коли хтось – подібно до того, як це змальовано в оповіданні – намагався ввести вас або іншу людину в оману або поширював про вас неправдиву інформацію. Які мотиви можуть бути в цієї людини? Чому деякі люди можуть прагнути прикрасити реальність або поширювати неправду?

Пам'ятайте, що фейкові новини – це неправдива інформація, яка навмисно створена таким чином, щоб імітувати реальні факти. Ширше обговорення концепцій, пов'язаних із дезінформацією, можна знайти, наприклад, тут (с. 6–7) ➔

ЗАВДАННЯ ДЛЯ РОБОТИ У ГРУПІ

1. Відрізнати факти від оцінок

Подивіться групою на наведені нижче речення. Як ви думаєте, це факт чи оцінка?

Підказка:

Простий тест може допомогти вам відрізнити факти від оцінок. Якщо ви не впевнені у тому, що перед вами факт, уявіть, що ця ситуація фіксується на камеру. Те, що ви бачите на відео, напевно, факт. Усе інше – оцінка.

	факт	оцінка
a. – Ну й розгардіяш у тебе! – сказав батько, увійшовши до кімнати.		
b. Бачу, ти перефарбувала собі волосся. Тобі дуже личить цей новий колір.		
c. У нашій школі жахливі обіди.		
d. В Юлека темні кола під очима – він, певно, не спав пів ночі, бо грав на комп'ютері.		
e. Роликові ковзани кращі, ніж велосипед.		

Відповіді:

- a. оцінка – те, що для одних буде розгардіяшем, для інших – просто творчим безладом, а ще хтось може сприймати такий самий простір як охайний; камера фіксувала б, наприклад, книги, які нерівно лежать на столі, або одяг, розкиданий по підлозі, але не назвала б це розгардіяшем,
- b. перше речення – це факт, друге – оцінка,
- c. оцінка,
- d. фактом може бути те, що в Юлека під очима темні кола, але ми не знатимемо причину, доки не спитаємо його – тому решта речення є тлумаченням, тобто оцінкою,
- e. оцінка.

2. Вплив емоцій на вчинки людей

Ми знаємо, що наші емоції сильно впливають на те, що говоримо іншим і що пишемо про них в інтернеті. Наші слова, у свою чергу, викликають емоційні реакції в інших людей. Розмова під впливом емоцій може вплинути на наші стосунки, як ви могли помітити в оповіданні.

Погляньте на список емоцій, наведений нижче. Підберіть для персонажів

оповідань ті з них, які, на вашу думку, відчували герої. Можна обрати кілька емоцій для одного героя/однієї героїні.

ГНІВ

- бунт
- розчарування
- оскаженіння
- неприязнь
- ненависть
- зневага
- роздратування
- образа
- ворожість
- лють
- ревнощі
- злість

РАДІСТЬ

- тепло
- чуйність
- легкість
- любов
- надія
- доброзичливість
- сердечність
- спокій
- симпатія
- довіра
- веселість
- добросердність

СТРАХ

- боязливість
- переляк
- несміливість
- неспокій
- побоювання
- недовіра
- паніка
- шок
- обережність
- стриманість
- ревнощі
- заздрість

СУМ

- біль
- відчуття неприйняття
- депресія
- відчуття поразки
- пригнічення
- розчарування
- самотність
- туга
- ранимість
- жаль

СОРОМ

- відчуття меншовартості
- відчуття приниження
- збентеження
- незручність
- ніяковість

Як ви вважаєте: наскільки емоції, що їх відчували герої оповідання, вплинули на їхню поведінку? А тепер уявіть, що герої відчують щось зовсім інше. Можна обрати навмання одну з емоцій, наділити нею одного з персонажів і подумати про те, як би змінилася його реакція.

Приклади: Як повела б себе Майка, якби була збентежена? Що і як міг би сказати Анді, якби був спокійним і відпочилим? Що зробила б Гося, якби не ревнувала, а раділа?

Інформація, яку ми щодня отримуємо (про нас, довкілля та оточення), викликає в нас емоції. Наша реакція може залежати від того, наскільки ми пов'язані з темою, в якому настрої перебуваємо або які наслідки може мати для нас така інформація. Погляньте на наведену нижче інформацію та додайте емоції, які різні люди можуть відчувати після того, як отримають ці дані.

- a. Ви отримуєте інформацію, що завтра через аварію в школі не буде уроків. Що можуть відчувати:
- учні?
 - директор/ка і вчителі?
 - батьки?
- b. На сайті є коротка стаття, заснована на фактах, яка розповідає про те, скільки біженців в'їхало до Польщі за останній місяць. Що можуть відчувати:
- біженці, які вже живуть у нашій країні?
 - учні, до чиїх класів підуть біженці?
 - люди, які працюють в благодійних організаціях?
 - люди, які проти прийняття біженців?

А тепер уявіть, що стаття, заснована на аналогічних даних, додатково супроводжується коментарем: «Через прибуття такої великої кількості біженців може виникнути дефіцит робочих місць для поляків і місць для дітей у польських школах. Ми зіткнемося з величезним безробіттям і переповненими класами, в яких діти не зможуть зосередитися». Чи зміняться тоді емоції? Зверніть увагу, що наведений вище коментар є не фактом, а інтерпретацією, і побудований таким чином, щоб викликати у людей конкретні емоції, такі як страх або злість, чи спонукати до дій, тобто поділитися статтею.

А ЯК БИ ТАК ЗРОБИТИ ЩОСЬ ДЛЯ ІНШИХ?

Залучайте шкільну спільноту до челенджу із фейковими новинами. Розвісьте речення/зображення в коридорах (або опублікуйте їх у соціальних мережах) і попросіть людей визначити, це правда чи брехня. Це можуть бути елементи, взяті

з інтернету (тоді зверніть увагу на авторські права) або світлина чи інформація про ваш район або шкільну спільноту. Пам'ятайте, що вони не повинні стосуватися інших людей (якщо вони самі не виявлять такого бажання), а можуть, наприклад, суспільних або природних явищ.

Подбайте про те, щоб наприкінці завдання учасники дізналися, що було правдою, а що – брехнею. Також можна повісити плакати з порадами, як перевірити інформацію (якщо ви змогли написати такі правила в першому завданні, поділіться ними з іншими класами).

А ЯК БИ ТАК ЗРОБИТИ ЩОСЬ ДЛЯ СЕБЕ?

Будь уважним/уважною до того, якою мовою ти користуєшся. Коли говориш про інших людей або переповідаєш комусь подію, ти висловлюєш оцінку чи повідомляєш факти? Коли хтось розмовляє з тобою, чи можеш ти відрізнити одне від іншого? Ухвалюючи рішення, ти спираєшся на факти чи на оцінки інших?

#ELOUKRAINO

Зоф'я Станішевська

Ну так, дев'ять непрочитаних повідомлень у месенджері. Розмова триває, а мене ще немає.

Геля: Іди до дідька!

Капі: А що? Мені навколішки благодати
Мишка прийняти велосипед?

Геля: Я щось таке сказала?

«Яка драма! Ото завелися», – подумала я. Між Гелею і Капі завжди була іскра, але це були спалахи зовсім інших кольорів. Більше... хмм... рожевих?

Геля: Ти був пацифістом раніше, а зараз?
Я тебе не впізнаю! Наче хочеш в армію вступити!
А ще б'єшся. І з ким же? З біженцем від війни!
І все тільки тому, що він не захоплювався твоїм
велосипедом! Крінж!

Я: Привіт, Гелю! Те, що Мишко з України, не
означає, що ми маємо носитися з ним, як
з писаною торбою!

Капі: Габа має рацію. Ти просто сидиш у TikTok
і дивишся українські мему: «Кумедний спосіб
запустити покинутий російський танк» або «Як
армія Путіна приносить мир...» Світ – не просто
великий прикол! І не всі люди милі!

Геля: І ти, мабуть, з глузду з'їхав через цю війну!

Я: Спокійно! Ще мить – і наша дружна компанія
розвалиться. Зустріч о 17-й на стометрівці.
Біля муралу. І жодних сварок!

Я написала і більше не читала жодних нових повідомлень. Правду кажучи, у мене ще не було жодної ідеї. Я прикидалася. Але мені був потрібен час.

За п'ять п'ята. Я досі не уявляла, як вирішити проблему. Раніше ми втрюх були нерозлийвода, не з таких халеп вибиралися. І завжди працювали разом. У цьому була наша сила. Хмм... РАЗОМ? Чи можемо триматися цього? Ну ж бо діяти разом, не тільки нашою компанією, а й разом із Мишком? Негайно! Так, щось мені здається, що я придумала! Я геніальна? Я зв'язалася з Мишком. Він погодився, щоб ми його додали до нашої групи. Супер!

– Привіт, Габо! – привіталися Геля і Кацпер. Вони прийшли з двох боків, тобто досі ще не помирилися. Сіли біля мене на лавці. Він – ліворуч, вона – праворуч.

– Салют!

– Що в тебе? Розкажуй! – Кацперу не терпілося.

– Мишко на зв'язку, – сказала я впевненим голосом.

– І? – Капі високо підняв брови.

– Спитай його, чим ти можеш допомогти. Бо ж ти хотів. Допомогти.

– Звичайно, хотів. І хочу. Найстрашніше – нічого не робити, окрім як читати про війну. Від цього можна збожеволіти!

– Тоді вмикаємо перекладач і вперед? – спитала я для формальності.

– Так, шефе! – поглузувала з мене Геля.

«Ело, Мишко», – написав Капі.

– Привіт, – з'явилася відповідь.

– Чи є щось, чим ми можемо тобі допомогти? – це вже наклацала Геля, бо Капі якось не хотів говорити.

– Атож! Ставтеся до мене нормально.

– А хіба ми ненормально ставимося? – спитав Капі.

– Так... Ви навіть усміхаєтеся. Але при цьому занадто сухо, начебто завчено. Або ніби хтось ось-ось помре. Я хочу почуватися вдома, а не на поминках. Бляха-муха!

– вилаявся він російською мовою. Думаю, просто для того, щоб розсмішити нас. У нього це вийшло. Ми з Гелею всміхнулися, а Капі гмикнув. Може, хотів приховати усмішку?

– Конкретно, як ти це бачиш? – спитав Капі.

– Мені потрібна психологічна підтримка.

– У-у-у-у, – заглузував Капі, – масштаб зашкалює. Психологічна підтримка... вау! Конкретику, будь ласка!

– Конкретно – буду радий поговорити з вами про музон. Про серіали. У Маріуполі я грав у баскет. Сумую за цим. І ще... Я не знаю, куди ви зникаєте на перервах. Крім того, основне: я вивчаю польську, але, знаєте, учитель – це вчитель, а у вас є своя мова... Я в ній узагалі не петраю.

- Верігуд! – зраділа я. – Зрозуміли! Ми знаємо, з чого почати! Дякую :)
- Стривай. Річ у тому, що я не один. У сусідньому класі навчаються Мишко й Олена. До школи ходить кільканадцять учнів з України. Їм це теж потрібно.
- Психологічна підтримка? – додав Капі.
- Саме так!
- Тобто розширюємо кампанію підтримки на всю школу.
- Але навіщо нам обмежуватися своєю школою? – спитав Капі. Не вірю! Він проковтнув наживку! – Ми викладемо свою ідею в Мережу. Охопимо школи зі всієї Польщі! Ми заразимо інших, і бодай раз це буде не ковід!
- Тоді працюємо! – розпорядилася я. Зрештою, Геля назвала мене шефом, а це зобов'язує. – Подумайте про свої сильні сторони. І про прикметний хештег. 22, побачимося тут!

Так і почалося. Від слова до слова, а взагалі – від літери до літери – народилася ідея. Спільна! Ми підбадьорювали одне одного. На початку кожен з нас отримав завдання записати відео про свої сильні сторони. Про те, що кожний може запропонувати своїм товаришам і товаришкам з України. Не тільки Мишкові. З цими сильними сторонами була нівроку веселуха – бо всі казали, що ні на що не здатні. А інші переконували, що захоплюються ним і за це, і за те, і ще за п'яте, і за десяте...

І знову були приколи з Мишком. Бо він не хотів лише брати. Він сказав, що тоді відчуває себе останньою жертвою. Ми кажемо, що це круто – давати, бо відчуваємо себе краще. А він нам: куди ми можемо засунути собі цей кращий настрій.

Що тут робити? І тоді Мишко вигадав ЦЕ! Що він теж хоче добре почуватися та даватиме уроки як репетитор. Оскільки на рік старший за нас, і в Україні математику дійсно викладають на високому рівні – тож, з математики.

Через два дні у нас з'явилися відео. Мишко і Геля виклалися на повну – Геля знайшла цікаві плани, різні для кожного з нас, а Мишко подбав про стильний лук. Але перш ніж викласти в мережу, відео ще треба було обробити. Мишко взявся за переклад українською мовою, я вставила субтитри – і таким чином у нас з'явився двомовний матеріал, який я змонтувала в єдине ціле. Кацпер додав джінгли... З Силою М'ятого Дракона! Зрештою, було створено чотири тизери і вони виглядали... хмм... цілком професійно!

Капі запропонував заняття з польської музики і спільні дискусії про серіали. Цікаво, які в Україні топові серіали? Геля, яка грає в баскетбол, порекомендувала свою улюблену команду. Я – що допоможу у вивченні польської мови, зокрема нецензурних слів. І що залюбки буду гідом по «заборонених» районах школи і міста. Мишко розповів на камеру про свої уроки математики. І про те, що трендхантером можна стати не лише на Заході, і він може розповісти нам, що будуть носити через

пів року. Він також розповів про свої очікування та страхи як Чужого. Як Іншого. Біженця. Він мудро сказав, що нічого не чекає задарма, тільки на прийняття.

Тож у нас вже були відео, але перед завантаженням у TikTok, Insta та FB нам потрібен був хештег. Ми знову зустрілися у месенджері.

– Привіт усім! – почала я зустріч. – Ми проводимо мозковий штурм. Що у вас там є? Давайте!

– «Підтримка України», – ризикнув на початку Мишко.

– Це відображає те, що ми хочемо зробити, але звучить як урядова програма, – чесно написала я.

– Може, «Привіт, Україно!» – запропонував Капі.

– Добре, але це занадто сухо!

– Може, «Салют, Україно!» – припустила Геля.

– Краще, – похвалила я, – але пов'язано з Оркестром.

– Є! «Ело, Україно!»

– Мишко, чи хтось колись тобі казав, що в тебе геніальні ідеї? – промимрила я.

– Габо, не перебільшуй з цією похвалою, а то Мишкові слава вдарить у голову, – пожартувала Геля.

– Мені?! – написав у відповідь Мишко. – Це я вами захоплююся. За ініціативу. Тим, як швидко ви втілили ідею на практиці... У вас мегапавер.

– Ми втілили, дружбане! Разом. Якщо точніше, то у НАС є павер! Але тільки тому, що ми працюємо разом. Усі четверо.

– Щоб життя медом не здавалося, я запишуся до тебе, Мишку, на заняття з математики, – написав Капі. – Дистанційне навчання було для мене поганим варіантом. У мене хвості через пандемію.

– Щоб життя медом не здавалося: даю уроки безкоштовно. Але для тебе в мене є додаткова ставка... 10 годин уроків за твій велосипед. Він мені подобається!

Кацпер довгий час не відписував. Я вже уявляла собі обличчя Капі: як йому щось не до шмиги, він кривиться, ніби павука проковтнув, – але за хвилину написав у відповідь:

– Окі! По руках! Бляха-муха!

Історія натхненна реальним вчинком, з хештегом #sztamazUkraine
– <https://www.facebook.com/hashtag/sztamazUkraine/> →

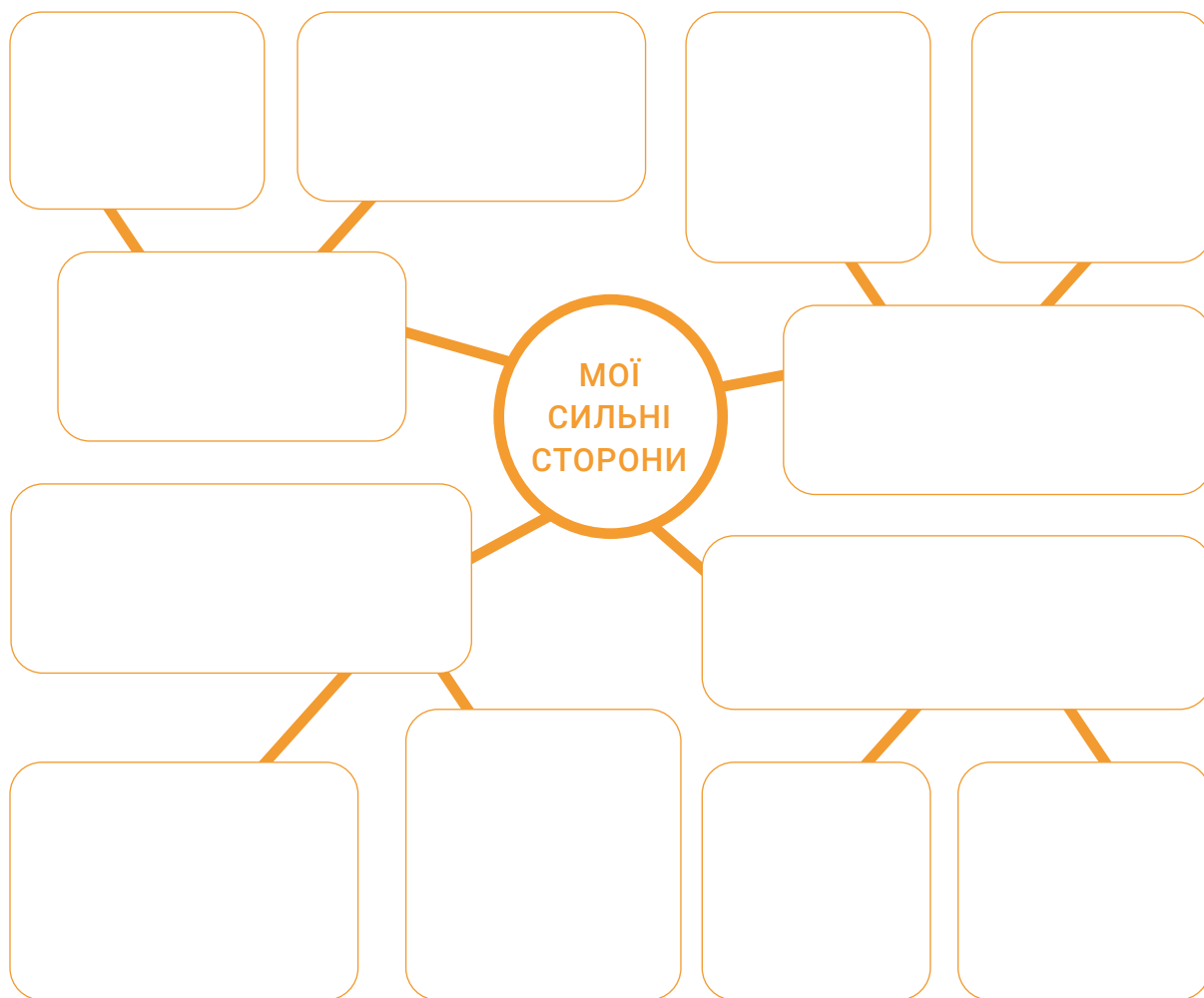
Подяка Надії Німчевській за мовні консультації у сфері молодіжного сленгу.

Марцін Заруд

ПИТАННЯ ДЛЯ РОЗДУМІВ

1. Подумайте, у чому ваша сила. Чи легше вам визначити власні сильні сторони або схожі якості чи уміння, які є у ваших друзів? Поміркуйте про ситуації, що дозволяють використовувати ці сильні сторони. Може, варто свідомо створювати або ініціювати подібні ситуації – завдяки цьому речі, якими будете займатися, принесуть вам більше задоволення в житті. Наприклад, якщо ваша сильна сторона – допомога іншим, подумайте, якою діяльністю можете зайнятися, щоб застосувати її. Якщо ви не бажаєте брати участь у загальнонаціональних акціях, то розгляньте своє найближче оточення – клас чи вулицю, на якій живе – можливо, комусь потрібна ваша допомога?

2. У прочитаному оповіданні ініціатива кількох учнів перетворюється на дію, яка виходить далеко за стіни школи. Чи знаєте ви якісь інші приклади, де завдяки поширенню акції через інтернет вдалося досягти ефектів, яких не можна було б досягти іншим способом?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ РОБОТИ У ГРУПІ

1. Історія, яку ви прочитали про Гелю, Капі та Мишка, скінчилася щасливо. Поговоріть у групах про те, що могло піти не так. Який розумний вибір зробили герої, щоб уникнути кризової ситуації? Приклад: якби головна героїня не призначила зустріч біля стінопису й продовжила розмову в месенджері, суперечка могла перетворитися на типовий обмін кпинами.
2. Зауважте, що сила героїв в тому, що вони працюють разом: їм просто легше виконувати задумане. Іншими словами, їхня сила виникає зі взаємодії. Знайдіть у тексті уривки, де йдеться про це, а потім поміркуйте у групі, яку цінність у цих конкретних ситуаціях героям дає те, що вони діють не поодиночі. Схожа ситуація: якщо ми стикаємося з проблемою в інтернеті (наприклад, зазнаємо хейту, та, можливо, навіть стаємо жертвою шахраїв), ми не маємо залишатися з цим наодинці. Обговоріть у групах: до кого звертатися в таких ситуаціях?
3. Мабуть, для координації акції «Ело Україно!» (#Elo Ukraino!) потрібно буде проводити багато часу перед комп'ютером. Як, на вашу думку, Мишко та його польські товариші могли б подбати про баланс онлайн- та офлайн-контенту в своєму житті та водночас попіклуватися про своє фізичне здоров'я? Мабуть, велосипед, який Мишко отримає від Капі, зможе відіграти свою роль у вирішенні цієї проблеми?

Чи знайомі ви з поняттям цифрового благополуччя?

Цифрове благополуччя – це збереження рівноваги між режимами онлайн та офлайн. Коли ми використовуємо цифрові медіа, нас часто бомбардують різними подразниками, що тримають наш мозок у постійній готовності та підвищують рівень стресу. Саме тому варто подбати про те, щоб мати час, коли мозок зможе відпочити від перевантаження контентом. Ідеально підійде прогулянка з собакою, спілкування з природою або їзда на велосипеді. Дивовижно, але під час таких занять наш мозок продовжує працювати, але в режимі відволікання, тому багато цікавих, креативних ідей (Еврика!) народилося під час купання, а люди, відомі своїм інтелектом, любили міркувати, наприклад, граючи на інструменті (Ейнштейн) або гуляючи пляжем (Стів Джобс)..

А ЯК БИ ТАК ЗРОБИТИ ЩОСЬ ДЛЯ ІНШИХ /СЕБЕ?

1. Ярмарок знань

Головні герої оповідання вирішили запропонувати допомогу, зокрема у навчанні, біженцям-підліткам з України. А ви знаєте, що такий дружній індивідуальний урок однолітків приносить користь обом сторонам? Тому, хто навчається, бо іноді приятель донесе інформацію доступніше завдяки тому, що він пам'ятає, як сам намагався зрозуміти матеріал. Тому, хто навчає, бо при підготовці до такого уроку потрібно впорядкувати інформацію у власній голові, а під час розмови з іншою людиною ця інформація ще краще запам'ятовується, завдяки чому потім її можна використовувати в інших контекстах (наприклад, під час вирішення проблем в іншій сфері).

Спробуйте організувати такий ярмарок знань у своєму класі (а може, навіть у школі?). Для цього створіть таблицю з трьома колонками, схожу на наведену нижче.

У середній колонці учні вписують питання, з яких їм потрібна допомога, або теми, де вони могли б запропонувати підтримку іншим. При цьому учасники пишуть своє ім'я в першій або відповідно у третій колонці. Коли всі три колонки в даному рядку заповняться, формується група для репетиторства. Допомога може відбуватися як під час уроку, у спеціально відведений час, так і після занять, під час особистої зустрічі учнів..

Я потребую допомоги – ваше ім'я	Сфера допомоги (у чому вам потрібна допомога або чим ви можете допомогти)	Я можу допомогти – ваше ім'я
Зося	Додавання у стовпчик	Анджей

2. Акція з популяризації цифрового благополуччя

На основі другої вправи, яку ви проводили у групах, придумайте ідею кампанії з популяризації цифрового благополуччя у вашій школі. Який контент варто було б у ній врахувати? Які способи ви використовуватимете для популяризації кампанії серед учнів вашої школи? Використовуйте сильні сторони членів вашої групи. Можливо, хтось знається на соціальних мережах, а хтось чудово створює графіку або має художній таланти і гарно малює? А може, робить класні фото чи пише цікаві, топові тексти? Об'єднайте зусилля – й ефект обов'язково вражатиме!

ПЛАСТИР ДОБРОТИ**Ева Пшибиш-Гардиза**

Кася прийшла в басейн дуже сумна. Це дуже схвилювало її подругу Юлю.

– Касько, що сталося? – спитала вона.

– Нічого, не біда, – відповіла Кася і стрибнула у воду.

Юля відчула себе ображеною.

«Я просто хотіла допомогти», – подумала вона.

Під час тренувань Юля поглядала на подругу, яка плавала так, ніби хотіла помститися воді за свій настрій. Або за щось, що викликало такий настрій. Коли Артем випадково відхилився від своєї доріжки і зачепив ногою Касину руку, дівчинка різко зупинилась і крикнула:

– Дивися, куди пливеш! Ти мене штовхнув!

Хлопець щось пробурмотів собі під ніс, але Кася не розуміла.

– Ще й не вмієш нормально вибачитися польською мовою!

Артем здивовано відплив. Було ясно, що він не розумів, чому Кася так напала на нього. Адже товаришка знає: він щойно приїхав до Польщі й інтенсивно вивчає мову. А Кася зазвичай терпляче допомагає йому в цьому. Сьогоднішня поведінка була нетипова як на неї.

Юля бачила весь інцидент, і їй стало жаль свого нового друга. Вона боялася, що він це сприйме як неприязнь до себе. Їй було шкода й Касю – щось явно вивело її з рівноваги. Юля вирішила, що після тренування спробує знову поговорити з подругою – може, перша спроба була сприйнята як бажання витягти інформацію? Тут потрібна доброзичлива підтримка, а не прагнення вивідати сенсаційну новину. Після тренування вона підійшла до Касі. Та стиснула губи в дивній гримасі й збиралася йти, коли Юля з турботою і добротою в голосі спитала:

– Ей, що це за міна? Чи можу я якось покращити твій настрій?

Кася зупинилася на пів кроку і здивовано поглянула на подругу. Вона на мить замислилася: певно, їй потрібен був час, щоб вирішити, як реагувати. Нарешті втомлено сіла на лавку і сказала:

– Сьогодні після школи я розмістила в Інста фото своєї класної роботи з математики. Так пишалася, що нарешті отримала п'ятірку! Після дистанційного навчання я страшенно відстаю, у мене погіршилися оцінки. Я кілька днів готувалася до контрольної, брат пояснював мені складні питання, я навіть розв'язувала завдання, які знайшла в Мережі. Коли побачила п'ятірку, то відчула, що нарешті вилізла з цієї ями. А потім хтось прокоментував: «Чим ти хвалишся, ідіотка? Ти що, гадаєш, 5 з математики – це щось надзвичайне?»

– Ой-йой, це недобре. Шкода. А що ти тоді зробила?

- Я одразу видалила фотку.
- Чому? Ти ж не зробила нічого поганого. Ти мала право поділитися тим, що для тебе важливо, – відповіла Юля.
- Але насправді це було нерозумно. Якби я добре знала математику, то не хвалилася б кожною оцінкою. Цією фоткою я показала, наскільки я безнадійна.
- Касько, що ти говориш? Адже цей неприємний коментар з'явився, тому що хтось просто хотів зірвати на тобі злість! Він передав тобі свій поганий настрій, а тепер ти ходиш похмурою і заражаєш інших злістю!
- Як – заражаю інших? Я нікому нічого не робила.
- Згадай, як ти повелася з Артемом, коли наштовхнулася на нього. Кася здивовано замовкла. Адже це Артем заплив на її доріжку, вона його не бачила. Вона могла б постраждати, якби вчасно не зорієнтувалася. Кася ображено сказала:
 - Він сам напросився. Чому він не дивився, куди пливе?
 - Тому що у нього сьогодні не було окулярів і йому довелося заплющити очі під водою! Я говорила з ним перед тренуванням. Він сказав, що його мамі сьогодні довелося довше затриматися на роботі, і він їхав автобусом до басейну. Але автобус запізнився, тому Артем побіг від зупинки, щоб встигнути. Його окуляри випали десь по дорозі, проте він зрозумів це тільки в роздягальні й не мав часу їх шукати, – розповіла Юля.
- Кася зрозуміла, що зробила дурницю. Вона не помітила, що в Артема не було окулярів, і це сталося не з його провини. Вона була так засліплена своїм горем, що неправильно оцінила поведінку однокласника. Мало того, що йому довелося втікати з дому, і він не міг взяти багато речей із собою, що відчував себе чужинцем на новому місці, що на початку в нього тут не було друзів, то ще й хтось напав на нього без причини. Вона вирішила вибачитися перед Артемом, коли він вийде з роздягальні. Тоді згадала той неприємний коментар. Дівчина уявляла собі людину, яка це написала: може, у неї сталося щось неприємне, і тому мала поганий настрій? Може, вона насправді не хотіла образити Касю?
- Юля якийсь час спостерігала за подругою. Нарешті сказала:
 - Я ніколи не казала тобі цього, але раніше в мене була схожа ситуація. Коли в Україні почалася війна, хтось дізнався, що мій тато з Росії. Якось я поділилася постом, в якому повідомляла про збір для потреб біженців – пам'ятаєш, центр соціальної допомоги повідомив, які продукти найбільше потрібні?
 - Пам'ятаю, я теж поділилася цим постом. Багатьом людям сподобалося, тому що вони нарешті точно знали, що купити.
 - Точно. Але на моєму профілі під постом був коментар: «Росіяни, геть додому! Спочатку ви нападаєте на українців, а тепер хочете їм допомогти? Забирайтеся звідси!»

Кася відкрила рота від здивування. Юля продовжила:

– Ну, це було важко. Я дуже переймалася. Плакала і не знала, що робити. Спочатку не хотіла показувати цей коментар батькам, щоб тато не засмутився. Він з самого початку був проти війни. Потім з'ясувалося, що й мій тато теж наражався на хейт лише тому, що він росіянин. Ніхто не звертав уваги ні на його погляди, ні на те, яка він людина. Мова ворожнечі зачепила всіх, хто мав будь-який зв'язок з Росією.

– О, люди! Як ти з цим впоралася? – стурбовано спитала Кася.

– Зрештою, я розповіла про це мамі, і вона дала мені зрозуміти, що негативні коментарі насправді характеризують не мене, а їхнього автора. Адже я знаю, якою є правда, а він – ні. Той, хто бездумно хейтить, заслуговує на співчуття.

Якийсь час обидві дівчинки мовчали. Нарешті Юля знову запитала:

– То що, можу я тобі якось допомогти?

Кася всміхнулася і відповіла:

– Дякую, ти мені вже допомогла.

Було помітно, що її настрій покращився, ніби хтось наклав їй на рану пластир. Дівчинка почала всміхатися до своїх однолітків, які проходили повз неї, а, висушуючи волосся, навіть намагалася заспівати останній хіт «Måneskin».

Удома Кася взяла телефон. Вона на мить завагалася, але нарешті вирішила знову виставити фото контрольної. Для дівчини це стало значним досягненням. Вона вирішила, що цього разу не боїтиметься негативних коментарів.

Увечері з тремтячим серцем вона зазирнула під свій пост. Було тринадцять «лайків» і три коментарі. Два з них написали її друзі – вони привітали Касю. Третій коментар написав хтось невідомий. Це було коротке питання: «Тобі нема чим похвалитися?». Кася всміхнулася, подивившись на цей коментар, ніби й чекала на нього. Її першим поштовхом було написати у відповідь: «Що? Ти заздриш?», – але вчасно стрималася. Вона на мить задумалася. І вирішила написати: «Для мене ця оцінка важлива. Я багато працювала для цього». Однак перед тим, як поставити останню крапку, усе видалила.

«Мені не треба пояснювати свої вчинки. Це моя справа, які пости я ставлю», – подумала вона. Потім Кася згадала Артема – мала поговорити з ним після басейну, але забула. Вона перевірила час – іще не пізно зателефонувати. Тільки Артем ще не все розуміє польською мовою, буде важко пояснити йому це непорозуміння у розмові. Кася вирішила, що краще написати – якщо хлопець чогось не зрозуміє, він зможе скористатися Google-перекладачем. Вона довго думала, як сформулювати повідомлення, щоб не образити його. Багато разів видаляла написане. Зрештою, вона вирішила просто описати все, як було: «Привіт, Артеме. Перепрошую за те, що сьогодні я накричала на тебе у басейні. Я була в поганому настрої. Ти не зробив нічого поганого, а я на тобі зірвала злість. Мабуть, зіпсувала тобі день. Ще раз прошу вибачити».

Через кілька хвилин Артем написав у відповідь: «Привіт, Касю, нічого не сталося. Приємно, що ти пишеш. Сподіваюся, у тебе вже настрій краща».

Кася засміялася, побачивши помилку приятеля. Вона написала у відповідь: «Так, зараз усе гаразд. Юля допомогла мені зрозуміти, що моя цінність не зменшується, якщо хтось зриває на мені злість». Після паузи додала: «Я рада, що ти не сердишся. До зустрічі завтра!»

Заспокоївшись, вона відклала телефон і лягла спати.

Домініка Круліковська

ПИТАННЯ ДЛЯ РОЗДУМІВ

У Касі був поганий день. Поміркуйте: що це могло б означати, які були його ознаки? Подумайте про те, як нас зраджують наше тіло, жести, міміка. Обговоріть разом: чому це так? Чи легко змінити «природні жести»?

1. У всіх бувають погані дні. Іноді в цьому винна погода, іноді – якась подія. Однак це не є підставою для того, щоб своєю поведінкою ранити інших людей. Задумайтеся: як ми можемо нівелювати, зняти напругу, що виникає? Знайдіть рішення, які не зашкодять іншим. Можливо, це буде телефонний дзвінок найближчій людині або прогулянка?
2. Уявіть, що ви переходите до нового класу, наприклад, після переїзду до нового міста або до нової країни, як-от: Нідерландів, Англії. Подумайте, що б ви відчували в цій ситуації? Які почуття і думки супроводжували б вас? Яка поведінка однолітків та вчителів допомогла б вам знайти себе/почуватися добре на новому місці? Що найперше спадає на думку, коли уявляєш себе в такій ситуації?
3. А тепер розглянемо протилежну ситуацію: до вашого класу приходить новий однокласник, наприклад, Артем. Ґрунтуючись на попередній розмові, подумайте, яка поведінка та жести з вашого боку допомогли б йому почуватися комфортніше/краще в цій новій ситуації як для нього, так і для вас. Як ви думаєте, чи легко бути людиною з досвідом міграції чи біженства?
4. Родина Юлі була культурно різнорідною. Чи знаєте ви людей з мультикультурних/ двокультурних сімей? Може, у вас є такий досвід і ви хотіли б ним поділитися? Може, такі знайомі є у когось із ваших близьких? Подумайте про переваги людини, яка росте в дво- або багатокультурній родині. Які труднощі може відчувати така людина? Подумайте, з якими викликами стикається така сім'я/людина?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ РОБОТИ У ГРУПІ

1. Повідомлення підтримки: чи ви знаєте такі?
Які слова підтримки в складній ситуації ми могли б використати у випадку

з Касею, Юлею чи Артемом? Пошукайте їх – може, було б добре зробити дзбанок доброзичливості, який міститиме повідомлення/крилаті вирази підтримки – і це буде такий «пластир» на чорний день, наприклад: «Ти насправді винятковий». Ви можете поставити дзбанок у класі/бібліотеці/їдальні, щоб завжди мати змогу за потреби ним скористатися.

ДЗБА- НОК ДОБРО- ЗИЧЛИ- ВОСТІ

2. Поміркуйте: чому ми іноді не взаємодіємо з іншими людьми. Чи ближче знайомство й володіння інформацією про дану людину дозволяє зблизитися з нею? Спробуйте придумати питання, які ви хотіли б поставити людині, щоб полегшити ваш перший контакт. Можливо, корисним буде плакат/візитівка, яку ви створите разом?
3. Ми різні, але схожі... Спробуйте створити (Наше) Дерево Сили – гілки дерева, його листя – це ваші захоплення, інтереси, хобі тощо. У кожного з вас вони свої, тому заповнюйте їх індивідуально. Натомість стовбур – це те, що у вас є спільного. Говоріть про те, що бачите. Чи те, що вас пов'язує, настільки міцне і сильне, що дерево може втриматися і бути могутнім?

А ЯК БИ ТАК ЗРОБИТИ ЩОСЬ ДЛЯ ІНШИХ /СЕБЕ?

1. У тебе є шкільний друг Артем, ви знаєте один одного і подобаєтеся одне одному. Ти хотів би познайомити його зі своєю компанією друзів, але ти хвилюєшся, як його сприймуть, зокрема через мовний бар'єр. Подумай, як може виглядати зустріч із твоїми друзями. Що може допомогти успішно влитися в групу і налагодити взаємини?

2. Відомі й невідомі звичаї та традиції.

Пошукайте у своєму середовищі елементи культури, що присутні в нашій традиції та культурі, які хоч і не походять із Польщі, та прийнялися і прижилися як «наші» – наприклад, ялинка, «чорна п'ятниця». Зробіть виставку фото (або художніх робіт – наприклад, колажів), які ілюструватимуть запозичені традиції. Певно, ви зможете принести до школи страви кухні інших країн і культур?

Поговоріть про переваги/плюси взаємопроникнення інших культур.

3. Мій культурний досвід

Кожний із нас має певний досвід контакту з іншою культурою – наприклад, в Юлі тато – росіянин, Артем – з України і живе в Польщі. Подумайте, якими є елементи вашої культурної мозаїки. Можливо, хтось із вас переїхав до міста, де ви зараз живете; провів канікули в Італії й закохався в італійську кухню, потоваришував з людиною, яка постійно мешкає за кордоном, а може, хтось із вашої родини поїхав і наразі живе в іншій країні? Ви також можете спитати своїх близьких про досвід багатокультурності у вашій сім'ї (зараз і в попередніх поколіннях).

Спробуйте намалювати карту, що відобразить ваші міжкультурні зв'язки (елементи, які походять із культур, відмінних від тієї, в якій ви перебуваєте). Можливо, вам стане в нагоді асоціативна карта, яка використовувалася в аркушах до вправи щодо сили; посередині замість «мої сильні сторони» напишіть «мій мультикультурний досвід».

Як ці переживання вплинули, впливають на вас? На те, як ви сприймаєте світ? Що вам подобається? Що вас цікавить? Повісьте свої карти у класі. Що показують ваші карти? Що ви дізналися про себе? Про свою родину?

КОРА

Лукаш Войтасік

Тягнутися до телефону щойно ви прокинетеся – нездорова звичка. Однак не всі можуть її контролювати. Принаймні, не Магда. І вже точно не цього понеділка вранці.

Амір: Бачила, що Оля і Лена знову робили на форумі? ☹

Магда: Ні.

Магда: За 20 хвилин перед магазином?

Амір: Добре.

Згідно з планом, друзі з 7-го «е» зустрічаються перед магазином і рухаються в напрямку школи. Магда пропустила недільні події у класній групі, тому тепер слухає розповідь приятеля:

– Оля завантажила світлину Кори з басейну і підписала її: «Увага: кит!». А Лена ще й обробила це фото і виклала його в коментар. Дивися.

– А хтось на це відреагував? – питає Магда, дивлячись у телефон і гортаючи коментарі. «Ніхто», – каже вона собі.

Коли вони заходять до шкільної роздягальні, то питають, чи хтось бачив Кору. Виявляється, ніхто, але всі бачили хейтерські дописи про неї. І всі погоджуються, що цього разу Оля і Лена перейшли межу. Розмову уриває дзвоник.

– Каміль? – Є. – Янек? – Є. – Оля? – Є. – Амір? – Присутній. – Кора?

– Кора? – повторює вчителька, відриваючи погляд від щоденника.

– Може, вона не пролізла у двері, – мурмотить під ніс Лена.

Гамір несхвалення котиться класом. Тільки вірна подруга Оля сміється стиха. Лена завжди може на неї розраховувати. Особливо, коли треба когось цькувати.

– Слухаю, Лено? – перепитує пані Оконьська.

– Нічого. Я просто кажу, що Кори, мабуть, немає.

«Чому люди не реагують на те, як кривдять інших? Або принаймні рішуче не реагують. Так, щоб це могло змінити ситуацію? Чи їм бракує мужності?», – дивується Магда і непомітно тягнеться до телефону. Торкається позначки WhatsApp:

Магда: Будеш у школі?

Кора: Ні. Залишаюся вдома. З мене годі.

Магда: Уявляю, що ти відчуваєш.

Кора: Краще б я зникла...

Магда опанувала мистецтво писати під партою, але завжди є ризик, що її спіймають на гарячому.

- Ти щось робиш у своєму телефоні?
- Я просто вимикаю дзвінок.
- Сховай його негайно, інакше він проведе решту дня в шухляді під замком.

Після дзвоника всі швидко прямують до виходу. Одним треба боротися за місце біля столу для пінг-понгу, іншим – швидко списати в когось домашнє завдання з математики. Магда стежить поглядом за Олею і Леною. Необхідність виконати завдання з математики програє силі, з якою їх притягує стіл для пінг-понгу. Вони неохоче зупиняються, коли Магда перепиняє їм шлях.

- Так поводитися не можна.
- Та що таке?
- Висміювати зовнішність – нікчемно. Ви дошкуляєте Корі. Дайте їй спокій.
- Це ти дай нам спокій. Нападаєш на невинних людей.
- Ми можемо писати, що хочемо і про кого хочемо. Тобі не обов'язково це дивитися.
- У будь-якому випадку вона сама завантажила ці фото з басейну в Інсту. Хотіла слави – вона її отримала, – пояснюють вони.
- «Така логіка, що люди, які зазнають насильства, самі винні, типова для кривдників. Також щодо насильства в інтернеті. Та й яка різниця – мережа чи ні. Насильство – це насильство. Але як пояснити це таким двом негідницям?» – міркує Магда.
- Вона підходить до групи знайомих, щоб закінчити розмову з роздягальні.
- Нам треба щось із цим робити. Вони не вперше знущаються з неї. І до них нічого не доходить.
- Скажімо Оконьській.
- І будеш «шісткою».
- То давайте домовимося, що ми завжди будемо реагувати на їхній хейт. Щоб не було так, як учора в групі.
- І сьогодні на уроці.
- «Розумних людей усе ж більше», – окрилена цією думкою Магда користується тим, що її телефон не потрапив у полон до шухляди.

Магда: Ти завтра будеш у школі?

Магда: Ми з тобою.

Магда: Ми зустрічаємося завтра о 7:40 перед магазином. Ти прийдеш?

Магда: Приходь. Разом буде веселіше.

Кора: Не знаю.

Кора: Дякую.

Кора: Ну, не знаю.

Кора: Постараюся.

У вівторок уранці Магда й Амір бачать, як зазвичай весела дівчинка човгає ногами, уп'явшись поглядом у хідник.

– Привіт. Добре, що прийшла, – вітається з нею Магда.

– Не переймайся через них, – намагається заспокоїти подругу Амір.

– Дякую, але знаєте... Мені важко не перейматися через це. Хтось завжди сміється з моєї зовнішності. Або ігнорує мене в кращому випадку. Я сподівалася, що з часом це мине.

– Вибач. Я розумію. Сказав не те.

– Все добре.

Коли вони зупиняються перед школою, до них приєднуються кілька однокласників. Розмова переходить до теми поїздки класом у Сандомир, запланованої на четвер. Коли Лена приєднується до групи, всі замовкають.

– Ну, що там? Чи у вас якісь секрети?

– Нема в нас ніяких секретів. Ми просто не розмовлятимемо з тобою, доки ти не даси Кори спокій, – відповідає їй Магда.

– А що це таке? Клуб захисників Кори?

– Просто, щоб ти знала.

Лена йде ображена. Вона зупиняється, коли помічає, як до неї підбігає Оля. Вони вітаються. Деякий час розмовляють. Регочуть. Раптом Лена виймає телефон, підходить до Кори і записує відео:

– Привіт, котики. Що тут відбувається? Наш класний кит нібито потрапив під захист...

– Відчепись! – кричить хтось із групи. Кора не може протестувати. Вона ладна заплакати. Озирається. У її думках водночас із подивом, соромом і смутком виникає страх за подальшу долю відео. Швидко з'ясовується, що ці побоювання небезпідставні. Ще до великої перерви відео виходить в онлайн. Під ним – дошкульні коментарі Лени, Олі і ще кількох осіб.

Магда дізнається про цей новий допис в їдальні. Вона підводиться, стурбована

тим, як на все це відреагує Кора. Вона весь день сумувала. Це може її добити. Вона шукає Кору поглядом. Не щастить. Натомість Магда помічає явно задоволених авторок відео та коментарів. – Ви гидкі хейтерки! – кричить вона їм на всю їдальню. Їхнє задоволення змінюється збентеженням. Тим паче, що вони помічають несхвальні погляди інших учнів.

Останні події і в групі, і в їдальні пройшли повз Аміра, який на лавці перед школою гортає книгу з біології. Він чекає, що наступного уроку в нього буде контрольна. Його увага від схеми нервової системи людини відволікається на Кору, яка пробігає біля нього.

– Привіт! Що відбувається? Зажди. Ти плачеш?

Кора не зупиняється. Амір рушає за нею. Коли він наздоганяє її, дівчина зупиняється і тремтливим голосом розповідає про те, що тільки-но сталося.

– Я йду звідси. Мені це набридло.

Амір не каже їй цього разу не перейматися. Навпаки, він слухає її, хоч і чує дзвоник на урок. Він радить Корі поговорити з батьками. Що, можливо, разом вони знайдуть рішення. Що не можна так це залишити.

– Не хочу я їм розповідати. У них є свої клопоти. Зрештою, не знаю, як їм сказати. Почуваю себе по-дурному, що не можу впоратися з усім цим сама.

Амір ділиться своєю історією з Корою. Він теж мав проблему і приховував її від усіх. І коли набрався мужності поговорити з батьками, усе владналося.

– Дякую, Аміре.

Кора: Привіт. Я раніше прийду зі школи.

Мама: Щось трапилося?

Кора: Ні.

Кора: Значить, так.

Кора: Мені сумно. І в мене проблема.

Кора: І я не знаю, що робити.

Те, що Амір увійшов до класу посередині уроку, учителька не могла не помітити. На запитання про причину запізнення хлопець відповідає, красномовно дивлячись на Лену і Олю.

– Мені довелося допомогти Корі, бо вона раптом сильно занедужала.

Через мить Амір шепоче Магді, яка сидить поруч з ним.

- Цього разу я їм не подарую цього. На перерві йду до Оконьської.
- Не треба, – відповідає подруга, здивувавши його.
- Чого так?
- Я вже їй сказала. Власне, ми сказали. І показали.

Мужність перемогла побоювання. І це мало велике значення. Про це свідчить розмова в автобусі, який саме від'їжджає зі школи до Сандомира.

- Коро, чудово, що ти їдеш з нами.
- Я б не впоралася без вас. Ви мені дуже допомогли.
- Собі теж. Я відчуваю, що ми вчинили правильно.
- Добре знати, що ми можемо розраховувати один на одного.

Ева Кемпська

ПИТАННЯ ДЛЯ РОЗДУМІВ

Парасолька

Парасолька захищає нас від дощу, вітру, іноді й від спекотного сонця. Нам треба також мати захисну парасольку і в житті. Це люди, на яких ми можемо розраховувати в будь-якій ситуації, яким ми довіряємо. Важливо, якщо виникне необхідність, не діяти поодиночі, а мати сміливість попросити допомоги в інших.

Напишіть під парасолькою (малюнок парасольки для копіювання для кожного – на наступній сторінці), хто для вас – така захисна парасолька, коли у вас поганий день, з ким можна поговорити або на чий допомогу завжди можна розраховувати.

ПРИМІТКА: Парасолька може бути одна на всю групу. Будь-хто охочий може наклеїти під неї записки з іменами важливих для нього людей.

1. Чи ви колись були захисною парасолькою для інших? Якщо так, згадаймо цю ситуацію.
2. Як ви спілкуєтеся з людиною, котра є вашою парасолькою?
3. Якщо ви парасолька для когось, то як ви спілкуєтеся з цією людиною? Ви зустрічаєтеся, частіше розмовляєте по телефону, користуєтеся якимось месенджером?
4. Що робить вас парасолькою для цієї людини?
5. Що, на вашу думку, робить людину парасолькою для вас?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ РОБОТИ У ГРУПІ

Капелюхи

1. Інструкція:

Учитель робить кольорові ксерокопії капелюхів шести кольорів (їх також можна розмалювати). Кожний з капелюхів супроводжується незавершеним реченням. Учитель просить учасників анонімно наклеїти записки на п'ять капелюхів, завершивши кожне речення. Коли закінчиться час, визначений вчителем для приклеювання записок (5-8 хвилин), починається дискусія про те, що містить кожен капелюх – група зачитує окремі речення. Ведучий модерує зустріч, стимулює дискусію та контролює її перебіг.

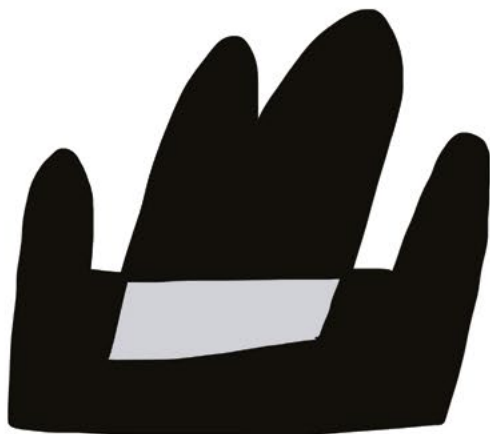
Прочитавши/прослухавши текст про Кору, закінчіть розпочаті речення, приклеївши аркушки-записки до відповідних капелюхів: Зображення капелюха та інструкція для копіювання містяться як додаток на наступній сторінці.

Примітка: Незавершені речення можуть стосуватися всіх персонажів історії Кори.

Приклади:

- Подивімося на факти: Кора...
- Подивімося на факти: друзі Кори...
- Подивімося на факти: Лена й Оля...
- Я радий, що друзі Кори...
- Чудово, що Лена і Оля...
- Я радий, що Кора...
- Чудово, що батьки Кори/вчителька Кори...
- Уявімо, що Кора/Магда/Амір/Лена та Оля...
- Уявімо, що Оля і Лена /Магда /Амір ...
- Я не зовсім упевнена, що Оля і Лена...
- Я не зовсім упевнена, що Магда/Амір...

Ведучий надягає синій капелюх і модерує зустріч: реагує на те, що говорять учасники, як завершують речення, і як на них реагують інші.

РИЗИКИ І ЗАГРОЗИ

→ „Боюся, що Магда і Амір...”

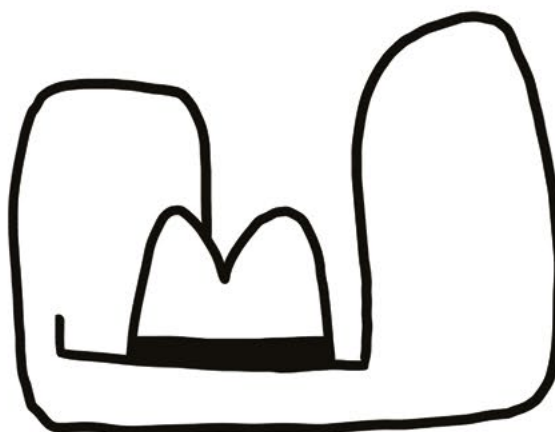
ПЕРЕВАГИ І МОЖЛИВОСТІ

→ „Має сенс те, що друзі Кори...”

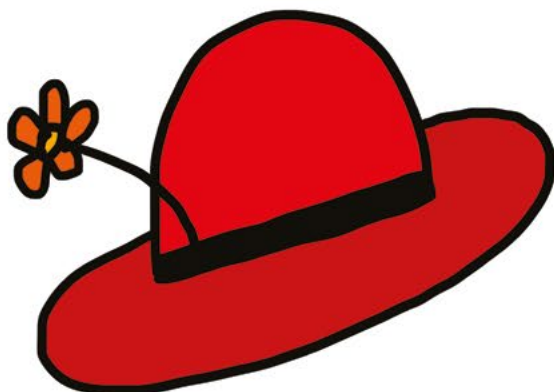
ІДЕЇ, НОВІ РІШЕННЯ

→ „А якщо б попросити ...”

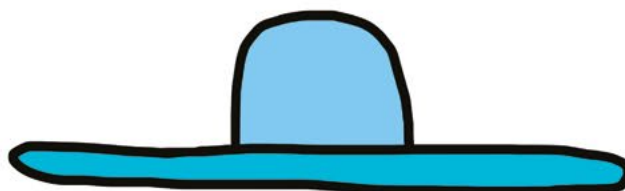
ФАКТИ

→ „Погляньмо на факти, Оля і Лена...”

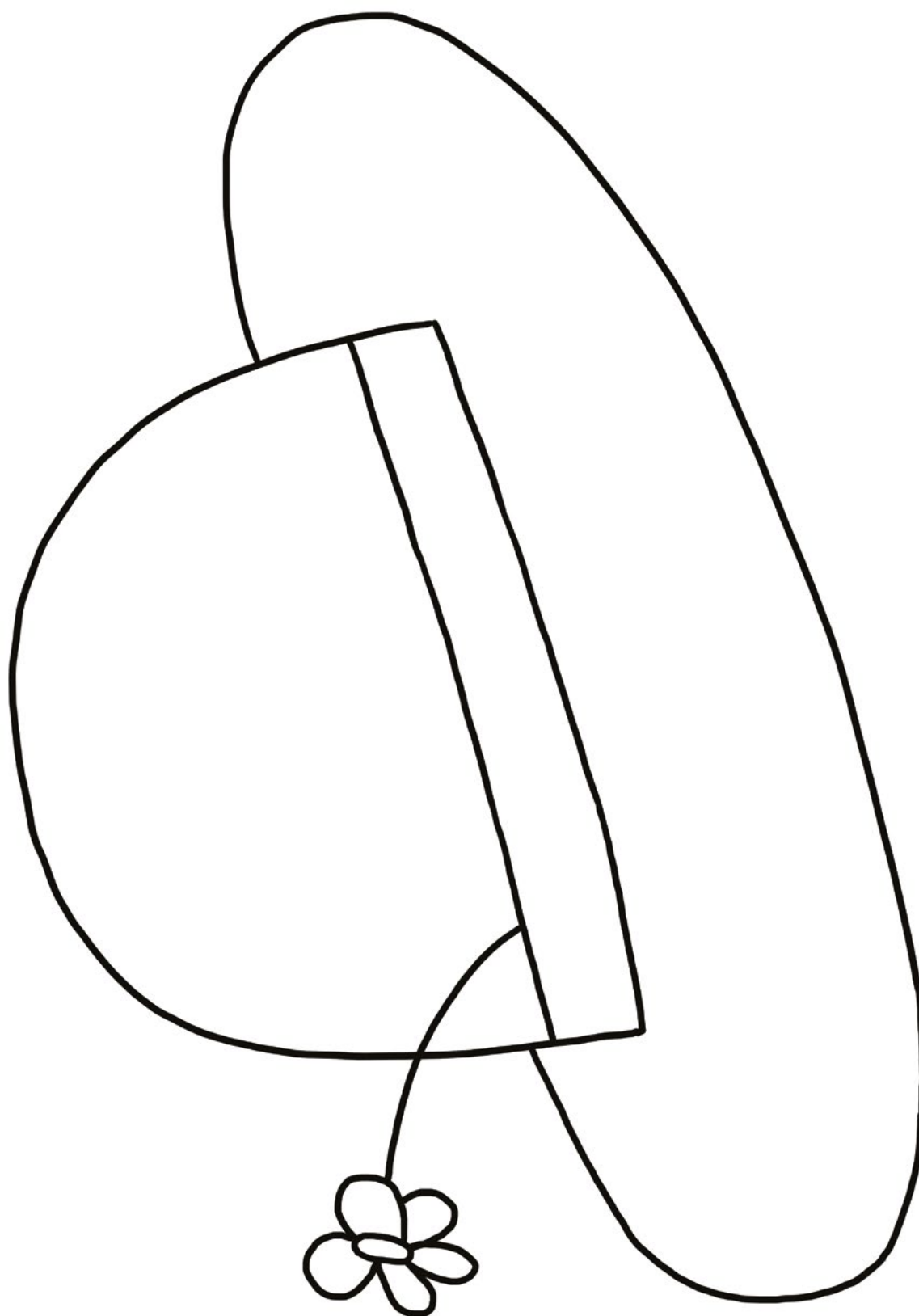
ЕМОЦІЇ

→ „Я відчуваю, що Кора...”

КАПЕЛЮХ МОДЕРАТОРА

→ „Розгляньмо докладніше...”

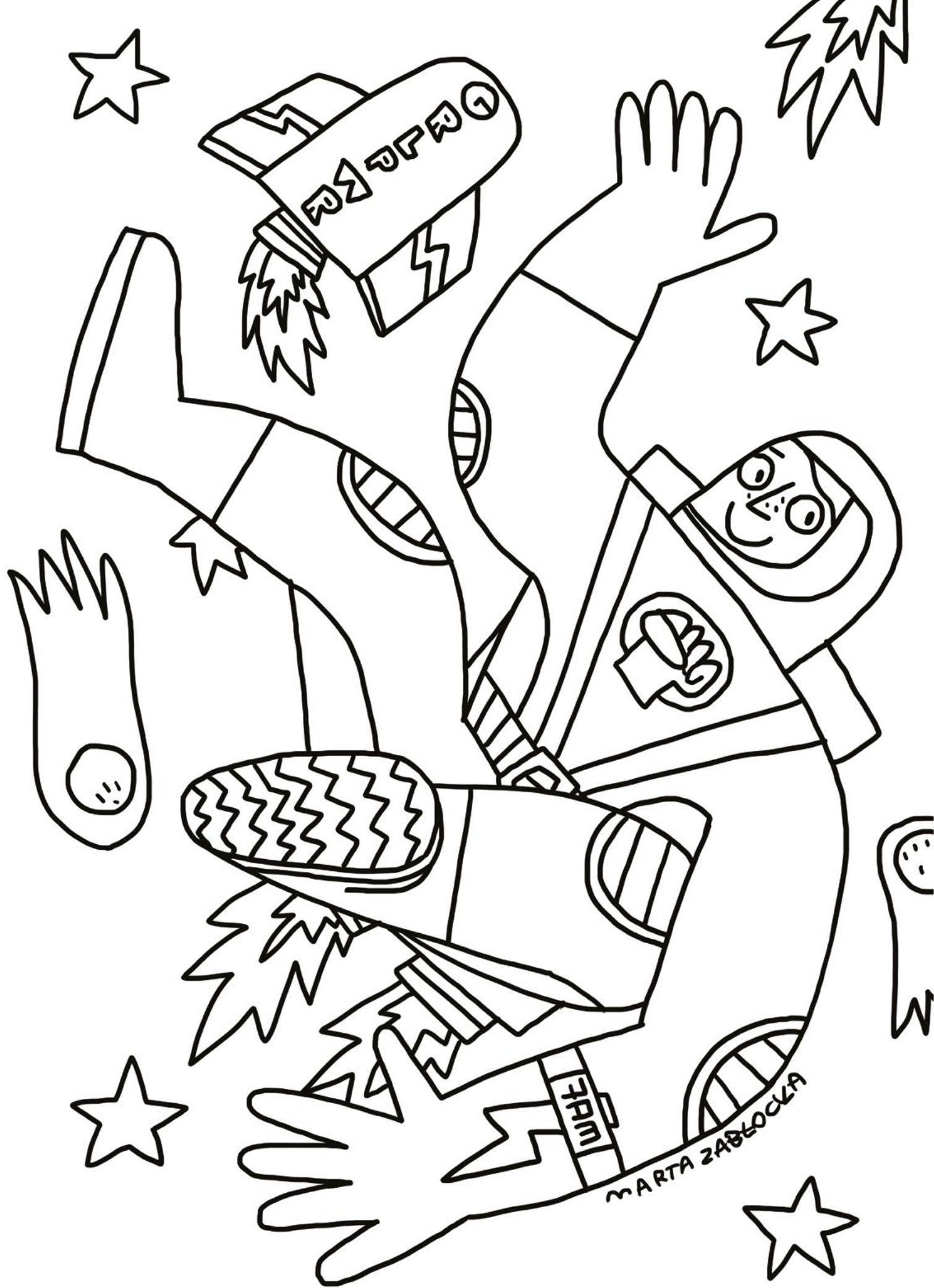
А ЯК БИ ТАК ЗРОБИТИ ЩОСЬ ДЛЯ СЕБЕ?

Я кажу «НІ»

З класу виходить одна людина. У цей час інша частина групи стає в коло і починає розмову на певну, обрану тему. За деякий час людина повертається до кімнати і намагається долучитися до розмови, увійти в коло. Завдання групи – продовжити розмову, не звертаючи уваги на прибулого, не допускаючи його в коло, ігноруючи те, що каже ця людина, й не зважаючи на неї. Приблизно через 1-2 хвилини один учасник групи порушує це правило і починає розмовляти з цією людиною¹. Таким чином, він виявляє сміливість, аби протистояти групі. Вправа триває 2-3 хвилини. Потім ми говоримо з групою про те, що відбулося:

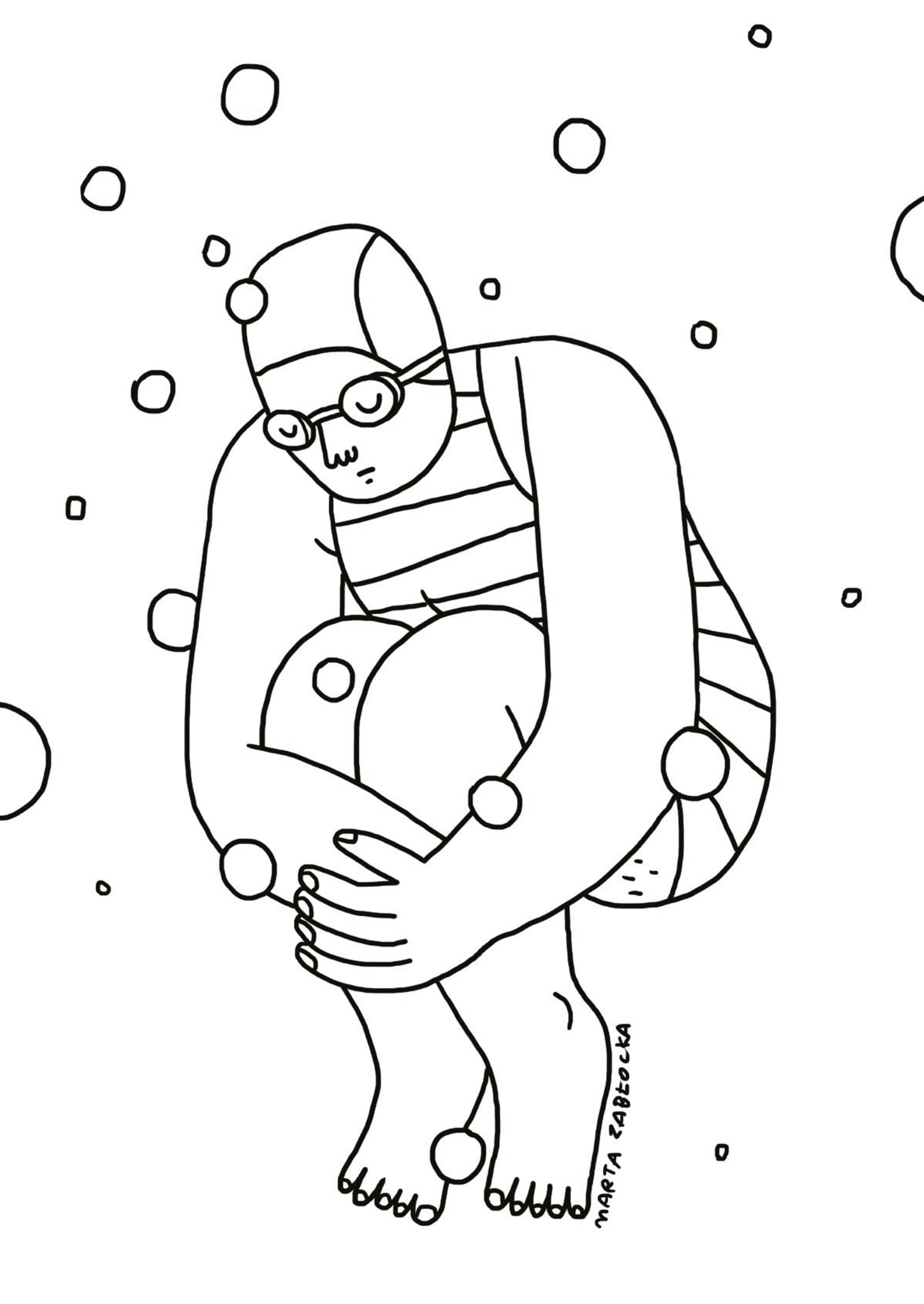
1. Що ти відчував/відчувала, коли тебе не пускали в коло і не долучали до розмови?
2. Що ти відчував/відчувала, коли тебе пустили в коло і хтось із групи заговорив з тобою?
3. Що ви відчували, коли твою подругу/твого друга не впускали в коло і не долучали до розмови?
4. Що ви відчували, коли один із вас порушив правило і заговорив з подругою/другом, незважаючи на попередні домовленості не залучати її/його в коло і до розмови?
5. Як ти почував/почувала себе, порушуючи правила групи і спостерігаючи за реакцією подруг/друзів? Чи легко таким чином протистояти більшості? Чи є щось таке, що допомагає?

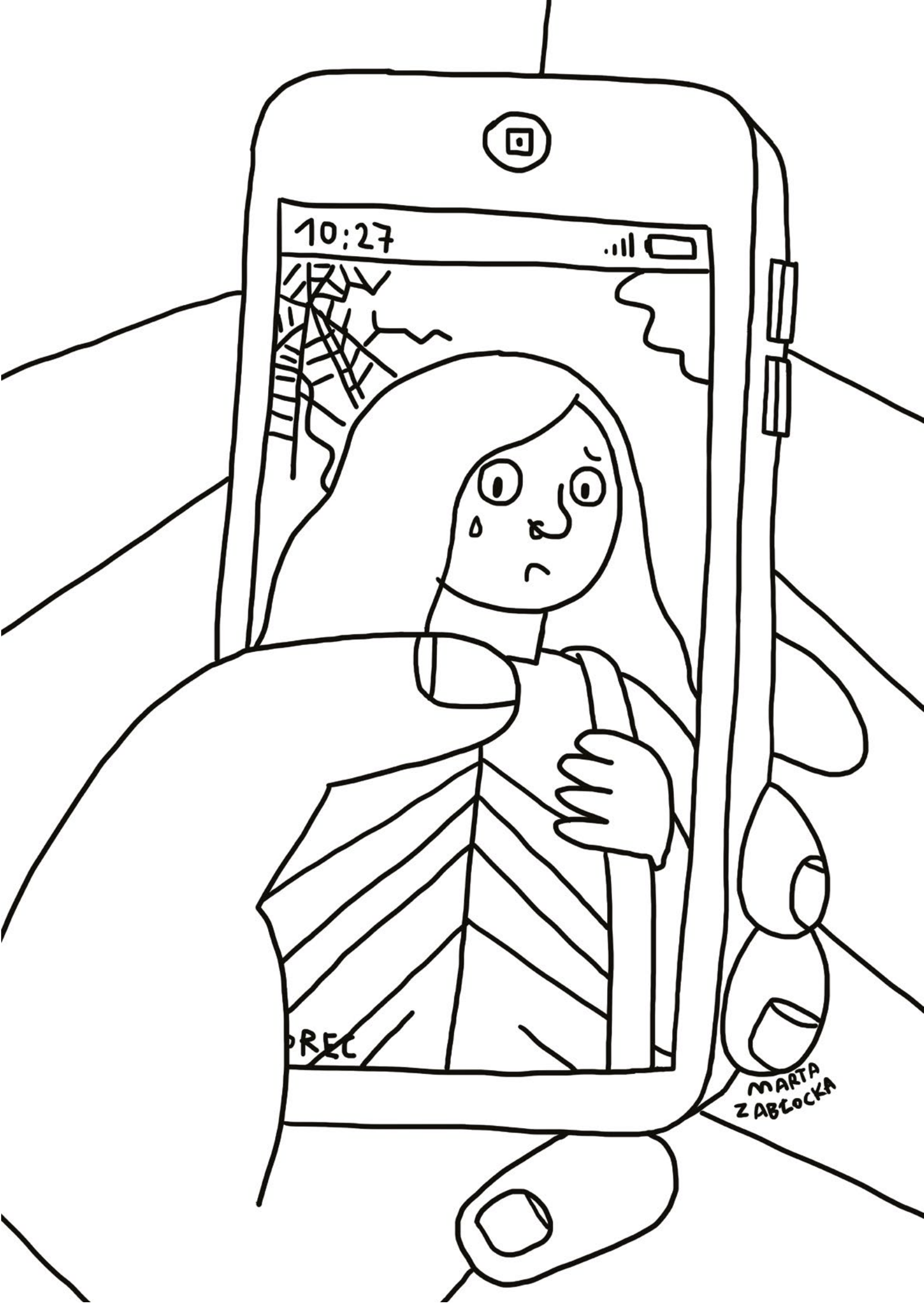
¹ Перед початком вправи ведучий потайки від усієї групи домовляється про це з одним з учасників вправи.

10:27

REC

MARTA
ZABŁOCKA

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ ТА ЧИТАЧКИ!

це вже остання сторінка...

Наостанок, хочемо сказати, що ми будемо дуже вдячні Вам за відгуки, пропозиції та підказки, які допоможуть нам покращити цю книгу. Ми дбаємо, щоб в майбутньому, Ви та інші читачі могли працювати з нею ще краще. Пишіть нам на: asyinternetu@szkolazklasa.org.pl.

Дякуємо і всього найкращого!